

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Chudá a bohatá Indie: mění se hranice socioekonomických
disparit v rámci Indie?**

**Poor and rich India: are the boundaries of socio-economic
disparities shifting within India?**

Jakub Jedlička

Plzeň 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Chudá a bohatá Indie: mění se hranice socioekonomických disparit v rámci Indie?

vypracoval/a samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 15.4. 2024

v. r. *Jakub Jedlička*

Zásady pro vypracování práce

1. Popište vliv ekonomické liberalizace na vybrané světové regiony a srovnajte se vznikem ekonomických disparit v rámci Indie.
2. Zhodnoťte, jaké strukturální změny zaznamenalo indické hospodářství od roku 2000 do současnosti.
3. Srovnajte, jak se změnil export a produkce zásadních průmyslových a zemědělských komodit.
4. Porovnejte demografické indikátory pro jednotlivé svazové státy v 21. století.
5. Na základě vybraných metod porovnejte vývoj chudoby v Indii.
6. Vybranými kartografickými nástroji vizualizujte multidimenzionální index chudoby v letech 2015-16 a 2019-21 a pokuste se stanovit hranici chudé a bohaté Indie.

Studijní program

Ekonomická a regionální geografie

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé práce RNDr. Jiřímu Preisovi, Ph.D. za poskytnutí motivace, všestrannou odbornou pomoc a za velkou trpělivost a ochotu při odborných konzultacích ke zpracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Cíle práce	8
2 Metodologie.....	10
3 Literární rešerše	12
3.1 Vymezení klíčové literatury k jednotlivým pilířům práce	12
4 Administrativní členění Indie.....	15
5 Restrukturalizace ekonomiky Indie.....	18
5.1 Příběh z roku 1991	18
5.2 Vývoj struktury indického hospodářství od roku 2000	19
6 Makroekonomické ukazatele	24
6.1 Vývoj HDP	24
6.2 Vývoj cenové hladiny.....	26
6.3 Vývoj nezaměstnanosti.....	27
6.4 Saldo obchodní bilance a pozice Indie na trhu	29
7 Základní demografické ukazatele v Indii	31
7.1 Indie jako stát s nejvíce rostoucí populací.....	31
7.2 Vývoj plodnostních a úmrtnostních poměrů.....	33
7.3 Závěr: proměna základních demografických ukazatelů.....	36
8 Chudoba v Indii.....	39
8.1 Metodika stanovení chudoby	39
8.2 Vývoj chudoby a vliv nové ekonomické politiky na snižování chudoby.....	40
8.3 Regionální nerovnosti v chudobě a jejich komparace mezi roky 2011 a 2021	43
8.4 Závěr: proměna indikátorů podmaňující chudobu za jednu dekádu	51
9 Multidimenzionální index chudoby.....	52

9.1 Vývoj vícerozměrné chudoby populace.....	53
Diskuze.....	59
Závěr.....	62
Seznam použitých zdrojů.....	64
Seznam tabulek.....	69
Seznam obrázků.....	70
Seznam příloh.....	72
Přílohy	
Abstrakt	
Abstract	

Úvod

Asijské ekonomiky jsou často spojovány s dynamickým růstem HDP a postupným socioekonomickým rozvojem tamějšího obyvatelstva. To neplatí pouze o Číně, ale také o Indii, která odstartovala svůj ekonomický „boom“ již v 90. letech 20. století. Ekonomický růst Indie podpořilo hlavně otevření se zahraničnímu trhu v důsledku fiskální krize v roce 1991. Otevření tohoto trhu mělo za následek nejen ekonomické důsledky, ale i ty socioekonomické. Vpuštění zahraničního kapitálu, a hlavně zahraničních investorů do dříve centralizované ekonomiky, bylo (a stále je) podmíněno mnoha výhodami, ale také spoustu nevýhodami, které vypluly na povrch během několika let. Díky obrovskému množství investic a přílivu peněz zejména ze soukromého sektoru raketově vstoupil podíl terciálního sektoru na celkovém HDP státu a během několika roků se Indie stala členem neformální skupiny BRICS (tehdy ještě BRIC). Seskupení dnes již čítá deset zemí a stmeluje největší státy s velmi dynamickým růstem a silnou orientací na export a velkým potenciálem pro další rozvoj. Potenciál má Indie skutečně obrovský, již dnes mluvíme o tzv. demografické dividendě právě v této zemi. Indie má totiž vysoký podíl mladých pracujících a stále mnoho obyvatel pod hranicí 15 let. To z hlediska mnoha prognóz povede k nárůstu příjmů, růst HDP podpoří osobní úspory a díky stálému prodlužování délky života v důsledku lepší zdravotnické péče napříč celou zemí, budou tyto lidé chtít zabezpečit své stáří včetně investic do vzdělání svých dětí. Tato prognóza je ovšem podmíněna tím, že celkový trh práce musí postupně naplňovat a stále generovat nová místa pro nové absolventy škol. S tím se pojí i vytvoření dostatečně dobré infrastruktury a stálé zlepšování vzdělávacích a zdravotních služeb. Pokud by se tohle vše podařilo, tak by se tato země mohla zařadit mezi ekonomické „obry“ jako je Německo nebo dokonce USA, pokud by však trh práce selhal, Indie bude mít velký problém. Dalším velkým tématem je chudoba, data ukazují, že chudoba stále sužuje mnoho obyvatel tohoto státu. Vždyť ještě před strukturální transformací bylo jedním z největších cílů snížení chudoby a podpora tzv. rezervačního systému a veřejného distribučního systému. Vstup soukromých investorů a zahraničního kapitálu však tento problém chudoby spíše prohloubil, a ještě před dekádou, byla chudoba jedním z největších problémů v Indii.

Tato bakalářská práce se bude soustředit hlavně na vývoj Indie právě za jednu dekádu, přesněji mezi roky 2011 a 2021, a bude se snažit zobrazit postupný vývoj v rámci jednotlivých ekonomických a socioekonomických indikátorů. Práce bude podrobně

zkoumat, zda stále platí výrazná regionální diference územní dichotomie sever-jih, kdy sever vždy představoval koncentraci chudých států, a naopak na jihu převládali státy s velmi dobrými statistikami životní úrovně (Anděl a kol., 2019).

1 Cíle práce

Metodologické přístupy zmíněné v další kapitole by měly poskytnout užitečný rámec pro analýzu jednotlivých pilířů této bakalářské práce. Díky těmto metodám si práce stanovuje základní cíl. Hlavním cílem práce je analyzovat, komparovat a vizualizovat jednotlivé indikátory podmiňující chudobu, demografii a hospodářství mezi jednotlivými státy a svazovými teritorii v Indii mezi roky 2011-2021. Dílčím cílem práce bude zahrnutí multidimenzionálního indexu chudoby a komparace tohoto indexu mezi roky 2015-16 a 2019-21. Dalším úkolem této práce bude také nalezení odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky:

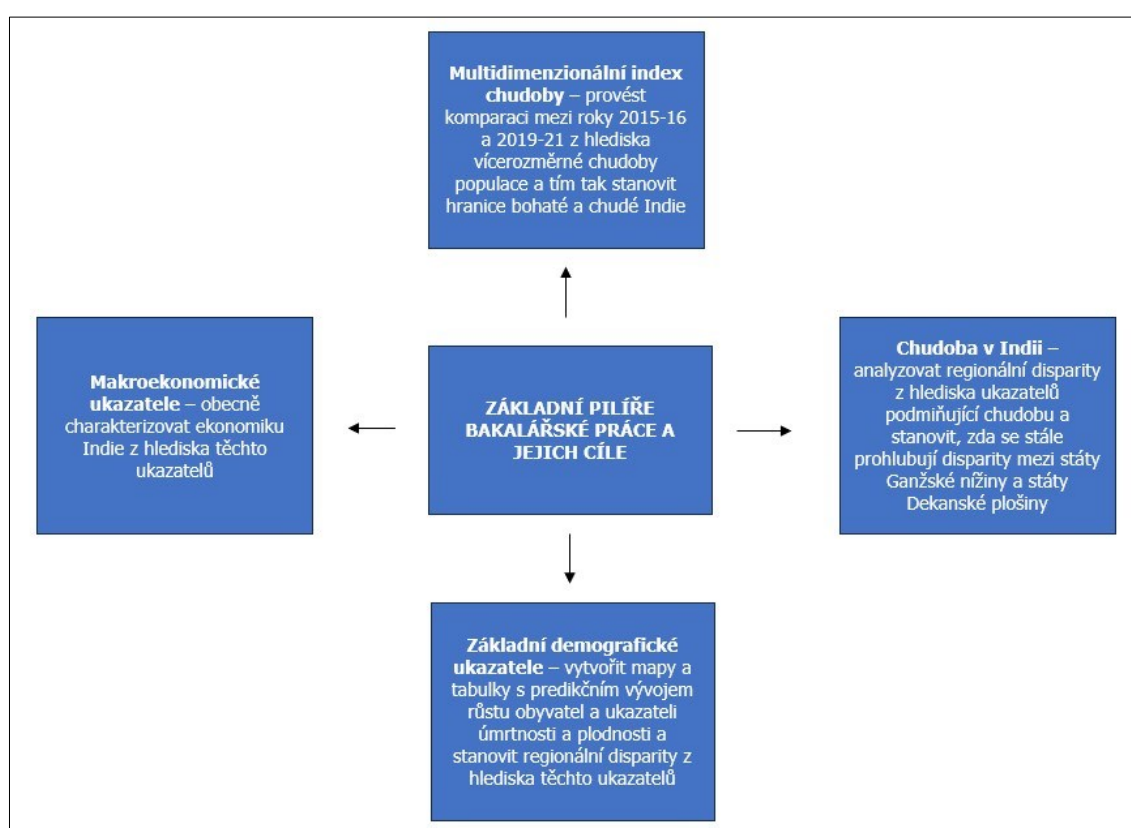
- 1) Lze i po jedné dekádě stále pozorovat výraznou územní dichotomii sever-jih a má stát Bihár stále nejhorší hodnoty v indikátorech chudoby?
- 2) Nejvyšší úmrtnost dětí do 5 let v roce 2021 můžeme pozorovat hlavně u matek, které mají pouze základní vzdělání a žijí na venkově?
- 3) Lze očekávat zlepšení ve všech dvanácti indikátorech indexu multidimenzionální chudoby v období mezi roky 2015-16 a 2019-21?
- 4) Existuje korelace mezi gramotností žen a indexem lidského rozvoje v jednotlivých státech a unijních teritoriích mezi roky 2011 a 2021?

Práce bude postupně hledat odpovědi na tyto výzkumné otázky a díky těmto otázkám dospěje k závěru, jak se postupně mění socioekonomické disparity v rámci Indie.

Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, tato závěrečná práce bude obsahovat čtyři základní pilíře, které budou schopny vysvětlit vývoj za posledních 10 let zda, a jak rychle se mění socioekonomické disparity napříč celým územím. Úkolem prvního pilíře bude zobrazit základní makroekonomické ukazatele Indie a popsat důsledky a příčiny jejich vývoje, tato část bude vztažena na celý stát, zatímco v dalších částech se práce ponoří hlouběji a bude zkoumat indikátory s daty za jednotlivé státy Indie. Dalším pilířem, který bude schopný vysvětlit vývoj v disparitách v rámci Indie, jsou demografické indikátory, na kterých se bude dobře zobrazovat celková životní úroveň v tomto státě, jelikož kromě různých indikátorů chudoby, právě demografické indikátory dokáží v tomto ohledu vytvořit relevantní obraz vývoje socioekonomických disparit za jednu dekádu. Bude pracováno hlavně s indikátory plodnosti a úmrtnosti během jedné dekády a práce se také bude zabírat přírůstkem obyvatel v jednotlivých státech mezi rokem 2011 a predikčním obdobím 2021-25. Úkolem třetího pilíře bude detailní zkoumání chudoby, která byla vždy

velkým problémem a znemožňovala rychlejší vývoj státu z hlediska socioekonomických indikátorů, do této široké kapitoly budou zahrnuty i další objekty výzkumu, které mají přímou návaznost na chudobu, například vzdělání. Bude zde také nastíněna metodika měření chudoby a popsání vývoje chudoby od roku 1991. Poslední pilíř se bude věnovat multidimenzionálnímu indexu chudoby, konkrétně vývoji vícerozměrné chudoby populace mezi roky 2015-16 a 2019-21 a díky tomu bude práce schopna stanovit hranice mezi bohatou a chudou Indií. Grafický přehled všech čtyř pilířů včetně jejich cílů je znázorněno na obrázku 1.

Obr. 1: Grafické znázornění hlavních pilířů bakalářské práce včetně jejich cílů

zdroj: zpracováno autorem

2 Metodologie

Popsání metodologie v bakalářské práci je klíčové, jelikož popisuje postupy a metody, které budou použity v této práci k analýze a interpretaci dat. Jelikož se tato práce věnuje hlavně chudobě a indikátorům s chudobou spojených, tak by tato práce měla obsahovat následující klíčové prvky:

hlavní klíčový prvek metodologie je v této práci popisná analýza, bude vyplývat hlavně z celkové literární rešerše, která bude nastíněna v další kapitole. Díky popisné analýze se vyčlení jednotlivé indikátory, které budou tematicky souviset s podkapitolami této práce a díky jejich komparaci, nejčastěji za jednu dekádu, budou schopny vysvětlit regionální vývoj v nastíněné problematice. Neméně důležité bude samozřejmě jednotlivé indikátory vysvětlit a detailně je popsat, například metodiku jejich výpočtu, popřípadě popsat autora, který daný indikátor vytvořil. Tato skutečnost bude klíčová hlavně u indikátoru vícerozměrné chudoby, kterému je věnována samostatná kapitola.

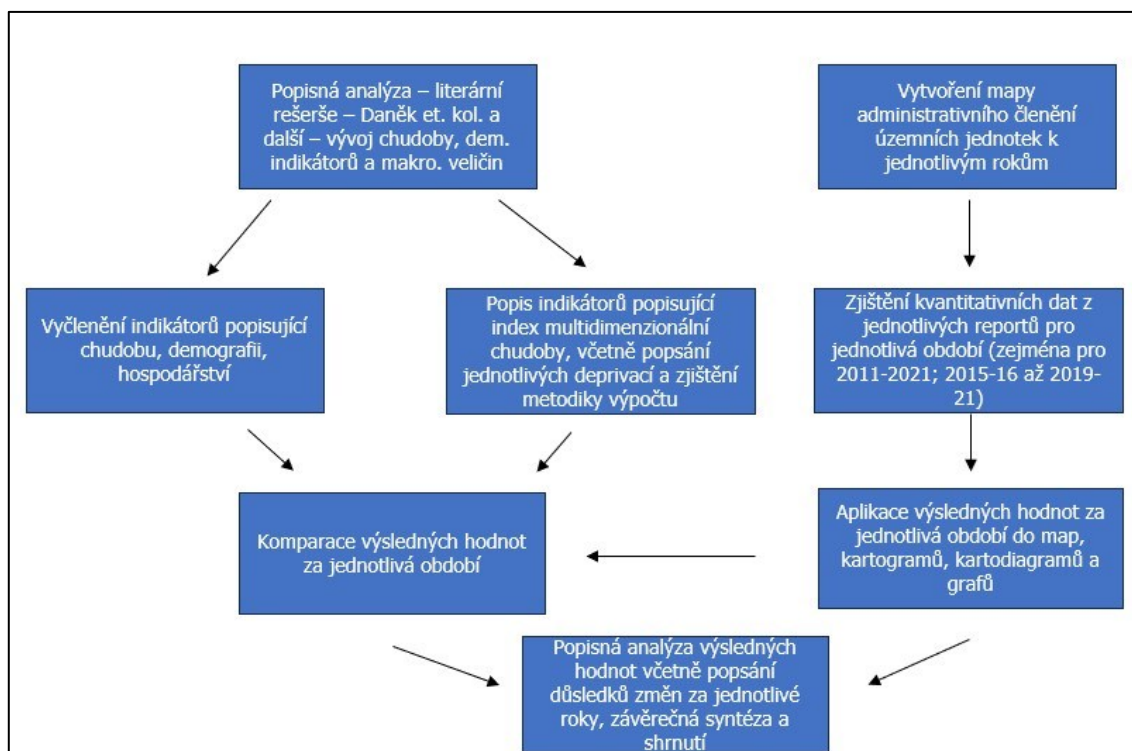
Velmi důležitým prvkem bude také grafické zpracování této práce. Klíčové bude vytvoření mapy administrativních jednotek zkoumaného území a jejich popsání (tato mapa se vyskytuje v kapitole 4), jelikož další části práce budou obsahovat kartogramy či kartodiagramy právě s regionálním členěním státu Indie, je tudíž přímo žádoucí si zmiňované administrativní jednotky vyčlenit a na začátku práce představit. Je důležité zmínit, že názvy jednotlivých států a teritoriích jsou uvedeny tak, jak se nejvíce blíží české výslovnosti. V tomto práce navazuje na publikaci od Daňka a kol. (2014), kde jsou tyto názvy pro jednotlivé státy použity. Pro vytvoření kartogramů, které se budou skládat z již zmiňovaných indikátorů, je dalším krokem zjištění kvantitativních dat pro jednotlivá období. Kvantitativní data budou vycházet zejména z reportů jednotlivých indických organizací, kde lze najít poměrně důvěryhodná data, tyto data se budou týkat zejména vzdělávání, chudoby a demografie. Dále budou také využívány databáze Světové banky či Faostatu. Poté bude následovat praktická aplikace do kartogramů či kartodiagramů a již vícekrát zmiňovaná komparace výsledných hodnot za jednotlivá období. Právě porovnávání z hlediska mapových výstupů umožní náhled na Indii jako na celek a již z prvního pohledu bude často vidět, jak se hodnoty indikátorů v průběhu let měnily.

Rozhodujícím faktorem bude popsání analýzy výsledných hodnot, včetně popsání důsledků změn v jednotlivých ukazatelích za jednotlivé roky a zahrnutí závěrečné syntézy. Tato závěrečná analýza bude vycházet zejména z literární rešerše, která potvrdí

závěry, které stanovily výsledné kartogramy a jejich vzájemná komparace. Pro lepší přehled byl vytvořen obr. 2, kde je graficky znázorněn metodický postup.

Je také důležité zmínit omezení metodologie. Tato omezení vyplývají hlavně ze stálé absence sčítání lidu, které se opozdilo hlavně kvůli pandemii COVID-19 a tak některá data nejsou stále k dispozici. V příslušném censu vždy vychází data ohledně příjmové chudoby či přesné zaměstnanosti v jednotlivých sektorech hospodářství. Kvantitativní data tohoto rázu lze v současné době sledovat pouze za rok 2011, tudíž nebudou v této práci figurovat, jelikož by nebylo možné provést komparaci mezi rokem 2011 a 2021. Detailní přehled o dalších omezeních spojené s metodologií lze sledovat v diskuzi v závěru této práce.

Obr. 2: Grafické znázornění metodického postupu

zdroj: zpracováno autorem

3 Literární rešerše

Jedna z nejdůležitějších částí zpracování bakalářské práce je důkladná literární rešerše. V této kapitole se čtenáři seznámí s klíčovými zdroji literatury pro vypracování této práce, tyto zdroje budou v dalších kapitolách významně citovány. Jako první krok metodologického rámce, práce zmiňuje právě popisnou analýzu, která bude vycházet hlavně z odborných článků a knih, které se zaměřují na tematiku chudoby a sociálních disparit v rámci jednotlivých států Indie. Rešerše ale neprobíhala pouze na základě popisné analýzy z jednotlivých článků či publikací, nýbrž bylo přímo žádoucí pracovat s jednotlivými reporty jednotlivých organizací pro získání kvantitativních dat. Tyto reporty jsou dále v další podkapitole zmiňovány, jelikož tvoří velkou část této práce. Dalším důležitým zdrojem informací byly různé webové stránky, ať přímo webové stránky různých ministerstev v Indii, tak například stránky různých agentur sledující ekonomiku jednotlivých zemí. V neposlední řadě je důležité zmínit organizace monitorující jednotlivá data, v této práci se například objeví portály jako The World Bank (hlavně pro popsání makroekonomických ukazatelů), Statista, Global Data Lab, nebo statistický úřad Indie (MOSPI), který v sobě zahrnuje mnoho dat a vizualizací pro potřebné účely této práce.

3.1 Vymezení klíčové literatury k jednotlivým pilířům práce

K prvnímu pilíři: makroekonomické ukazatele, bude sloužit hlavně rešerše odborných a internetových článků zabývajících se celkovým vývojem ekonomické struktury Indie, například Trading Economics (2023), Reuters (2022), IndMoney (2022). K hledání dat, například pro vývoj HDP a jiných makroekonomických ukazatelů, bude sloužit hlavně databáze Světové banky (The World Bank). Důležité bude věnovat pozornost také článku od Raje (2021), který zkoumá, jak se ekonomika Indie dokázala vymanit z celosvětové pandemie COVID-19. Pro podkapitolu, která se věnuje importu a exportu, byly použity hlavně zdroje indického Ministerstva průmyslu a obchodu a data z odborných organizací OSN.

K tématu: základní demografické ukazatele, bude sloužit článek od Moradhvaje & Samira (2023), který poskytne rámec k pochopení tématu, jak mezi sebou koreluje vzdělání matky a úmrtnost dětí do 5 let. Důležitou roli budou hrát reporty, které se týkají zkoumání jednotlivých demografických indikátorů, hlavně National Family Health Survey. Tento

report je pro tuto práci klíčový, jelikož poskytuje vysoce kvalitní a srovnatelná data o zdravotních ukazatelích, ale i o ukazatelích životní úrovně a péče o rodinu. Speciálně pro demografické účely pak slouží reporty Sample Registration System Statistical Report, kde se pravidelně objevují ukazatele jako mortalita, fertilita, úmrtnost dětí do 5 let, tedy ukazatele, které tato práce bude zkoumat. Těchto ukazatelů se také dotýká článek z vědeckého webu Pew Research Center (2023), který popisuje jejich vývoj od roku 2000. Data k populaci tohoto státu jsou brána hlavně z reportu National Commission on Population (2011) a z predikčního reportu Report of the technical group on population projections (2020).

K třetímu tématu: chudoba v Indii, bude sloužit jako hlavní pilíř kniha od Daňka a kol. (2014). Poskytne detailní rámec pro popis vývoje chudoby od 60. let minulého století, ale také pomůže nastínit jednotlivé indikátory pro chudobu a demografii, a dokonce poskytne některá data pro rok 2011. Tato publikace obsahuje také kapitoly týkající se přímo chudoby a demografie, tudíž bude sloužit jako inspirace sestavení obsahu pilířů této bakalářské práce. Důležitou roli bude hrát také nespočet odborných článků, které pomohou ještě více do hloubky zkoumat jednotlivá témata této bakalářské práce. Jako klíčové články k této problematice lze například uvést již vícekrát zmiňovaný odborný článek od Moradhvaje & Samira (2023), tento článek poskytne důležité informace ohledně úmrtnosti dětí do 5 let, a i díky němu bude práce schopna odpovědět na výzkumnou otázku ohledně úmrtnosti dětí do 5 let. Článek od Haqa (2019) naopak poskytne jakýsi kulturní vzorec chudoby v Indii a budou zde také popsány jednotlivé údaje za chudobu za jednu dekádu se zaměřením na bohatou vládnoucí vrstvu, která řídí celou ekonomiku tohoto státu. Pro kvantitativní data budou sloužit zejména reporty National Health Family Survey a Economic Survey Report – tento report je vydáván každý rok. Neméně důležité budou reporty týkající se školství, tyto reporty se nazývají Unified District Information System for Education a jsou také vydávány každý rok, zde se objevují data o gramotnosti, počtu škol všech stupňů v jednotlivých státech, nebo údaje o počtu učitelů na jednotlivých školách. Také jsou používány data z odborných organizací OSN, jelikož spousta indikátorů související s chudobou, navrhly organizace úzce spjaté s OSN. Smits a Stendijk (2014) zase ve svém odborném článku uvádí metodický postup k indikátoru indexu bohatství, který se objevuje v práci jako jeden z ukazatelů podmiňující chudobu. Hojně je také pracováno s knižní publikací od Anděla a kol. (2019), která poskytuje informace o regionální diferenciaci, jak je ale napsáno dále,

tato kniha se objevuje i v dalších tématech. V neposlední řadě bude také pracováno s publikací od Asijské rozvojové banky (2011), která poskytne data pro chudobu za rok 2011 a ještě více prohloubí problematiku tématu chudoby.

K tématu multidimenzionálnímu indexu bude sloužit velmi obsáhlá publikace od NITI Aayog (2023), která je zpracována přímo vládou Indie a poskytne relevantní data k zpracování jednotlivých výstupů pro porovnání vícerozměrné chudoby populace za roky 2015-16 a 2019-21, data jsou brána z dotazníkových šetření z National Family Health Survey (NFHS-IV a NFHS-V). Pro informační přehled vývoje vícerozměrné chudoby populace v roce 1999 a 2006 byla použita data ze zmiňované publikace od Daňka a kol. (2014).

Obecně do všech témat bude zasahovat knižní publikace od Anděla a kol. (2019), tato kniha se věnuje Indii převážně jako celku a jsou zde zmíněny informace o obyvatelstvu, hospodářství, ale také o regionální diferenciaci tohoto státu. Jak již bylo zmíněno výše, tak také publikace od Daňka a kol. (2014) se vyskytuje ve více kapitolách pilířů, hlavně v kapitole o chudobě, ale také udává klíčové myšlenky v části popisu vývoje základních demografických ukazatelů. Dušková a kol. (2011) napsali užitečnou Encyklopedii rozvojových studií, která obsahuje pojmy jak z ekonomie, tak právě z demografie či chudoby, proto bude publikace užitečná pro porozumění odborných pojmů.

4 Administrativní členění Indie

Charakteristika administrativního členění Indie je naprosto klíčová pro porozumění politické, sociální a ekonomické struktury této země. Indie je v současnosti sedmou největší zemí světa dle rozlohy (celkem 3 287 263 km²) a je federální republikou skládající se z množství států a teritorií (National Portal of India, 2024a). V současné době se Indie skládá celkem z 28 spolkových států a 8 unijních (svazových) teritorií (National Portal of India, 2024b). Právě administrativní členění hraje důležitou roli v ekonomickém rozvoji Indie. Různé regiony země se vyznačují odlišnými ekonomickými podmínkami, přírodními zdroji či obyvatelstvem. Efektivní správa těchto rozdílných regionů je klíčová pro využití jejich specifických potenciálů a pro podporu celkového ekonomického růstu země. Jak zmiňuje Krása a kol. (citovaný v Daněk a kol., 2014), základem současného státoprávního uspořádání Indie se stal zákon o reorganizaci států z roku 1956. Tento zákon ukončil přechodné období trvající od získání nezávislosti, kdy nový stát přebíral komplikovaný administrativní systém britské správy. V roce 1956 tak vzniklo 14 nových indických států, od té doby se však počet států, i vymezení hranic Indie, ještě několikrát změnil (Daněk a kol., 2014). Detailnější přehled ohledně změn hranic státu od roku 1956 je zobrazen v tabulce 1. A jaký je tedy rozdíl mezi spolkovými státy a svazovými teritorii? Podle magazínu India Today (2019), spolkový stát je rozdělený pod indický volební obvod, který má samostatnou vládu, tudíž státy jsou definovány jako samostatná správní jednotka, která má svou volenou vládu a která má právo vytvářet zákony. Tyto státy mají své vlastní zákonodárné shromáždění a guvernér vystupuje jako zástupce prezidenta. Na rozdíl od jednotlivých států, svazová teritoria jsou řízena přímo ústřední vládou. Jednoduše řečeno, základní rozdíl mezi státem a územním teritoriem je ten, že stát má samostatný řídicí orgán, zatímco územní teritorium je přímo řízeno ústřední vládou (India Today, 2019). Mapový přehled indických svazových teritorií a států je zobrazen na obr. 3.

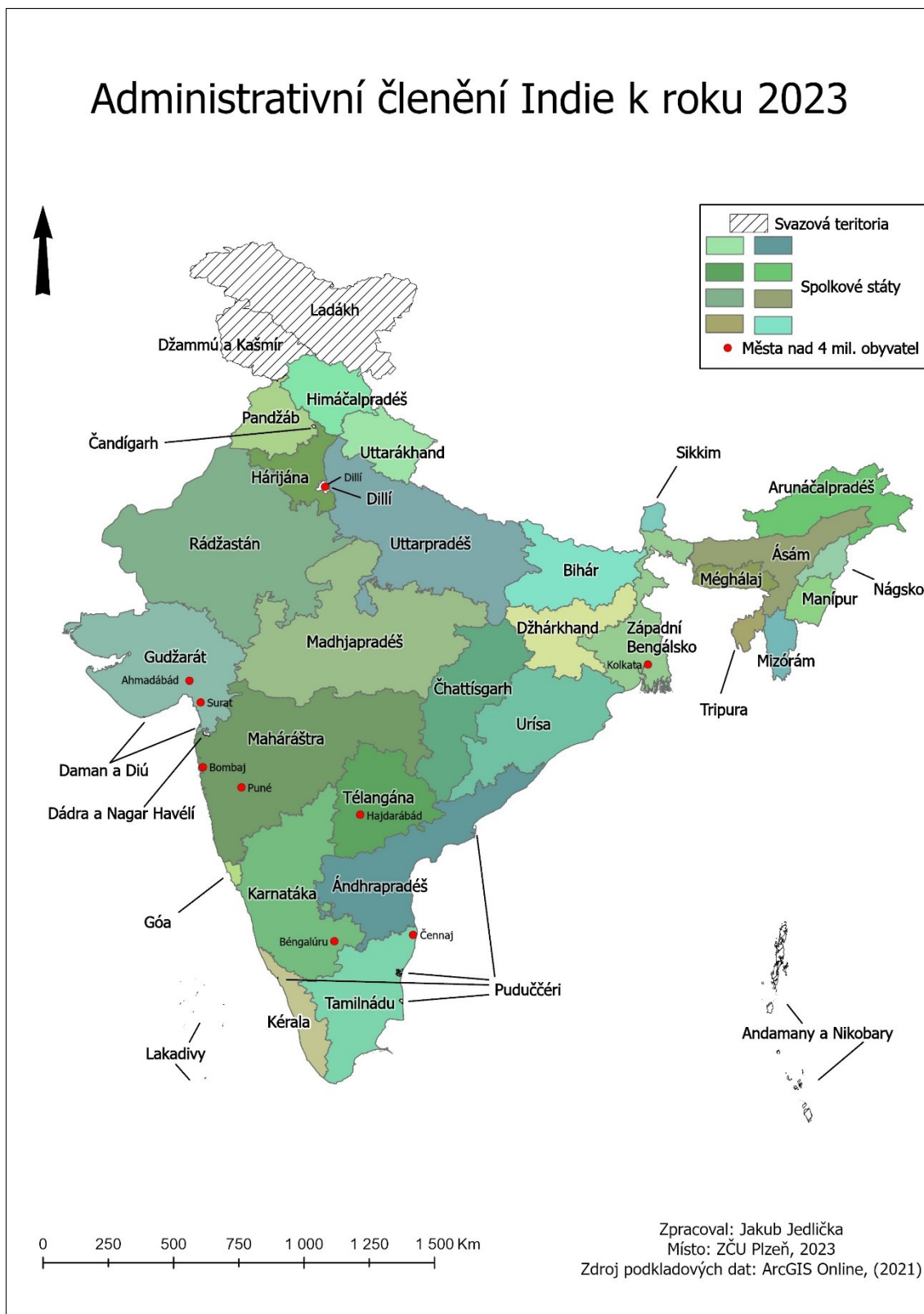
Tab. 1: Změny hranic státu Indie od roku 1956

Rok vytvoření	Změny hranic od roku 1956
1960	stát Bombaj byl rozdělen na dnešní Maharáštru a Gudžarát
1963	vytvořen stát Nágsko (z území Asámu)
1966	tehdejší stát Pandžáb byl rozdělen na Pandžáb, Harijánu, Himáčalpraděš a svazové teritorium Čandígarh
1970	vytvořen stát Meghálaj (z území Asámu)
1972	svazové teritorium Manípur a Tripura se staly státy
1975	Sikkim se stal indickým státem
1986	vznik státu Mizórám (dříve svazové teritorium)
1987	statut státu získal Arunáčalpraděš a Góa (dříve teritorium)
2000	vytvoření tří nových států: Čhattísgarh (dříve součást státu Madhjadpraděš), Džhárkhand (dříve součást Biháru) a Uttarákhand (dříve součást Uttarpraděše)
2014	vznik státu Tělangána (dříve součást Ándhrapraděše)
2019	ze státu Džammú a Kašmír se odtrhlo nové svazové teritorium Ladákh (ze státu Džammú a Kašmír se stalo také svazové teritorium)

zdroj: Daněk a kol. (2014), zpracováno autorem

Jak již bylo zmíněno výše, od roku 1956 byla Indie svědkem několika významných změn v její administrativní struktuře, které měly za následek přeformulování hranic a vznik nových států a teritorií. Následující roky přinesly totiž ještě mnoho změn, asi nejvýznamnější změnu za 20. století přinesl rok 1966, kdy vznikly hned tři nové státy a jedno svazové teritorium a rok 2000, kdy se zformulovaly také tři nové státy. Nové státy většinou vznikly vytvořením, z již existujícího státu. Nebylo tomu jinak ani v roce 2014, kdy vznikl zatím nejnovější stát Tělangána. Poslední změny zaznamenalo území Indie v roce 2019, spolkový stát Džammú a Kašmír se stal svazovým teritoriem, z něhož se odtrhlo nové svazové teritorium Ladákh.

Obr. 3:

Poznámka: Jak bylo zmíněno v kapitole o metodologii, názvy svazových (spolkových) států a teritorií jsou uváděny v českém přepise, tak jak se nejvíce blíží české výslovnosti. V tomto tate práci navazuje na publikaci od Daňka a kol. (2014).

5 Restrukturalizace ekonomiky Indie

Ekonomika Indie, země s hlubokými historickými kořeny a rozmanitou kulturou, prošla od roku 1991 zásadními změnami. Právě tento rok se stal zlomovým momentem v dějinách indické ekonomiky, kdy země přijala rozsáhlé ekonomické reformy v reakci na kritickou finanční krizi. V této kapitole bude nejdříve nastíněn historický kontext, který předcházela roku 1991, kdy se nejen Indie nacházela ve finanční krizi. Následně se tato kapitola bude snažit orientačně nastínit jednotlivé sektory v hospodářství.

5.1 Příběh z roku 1991

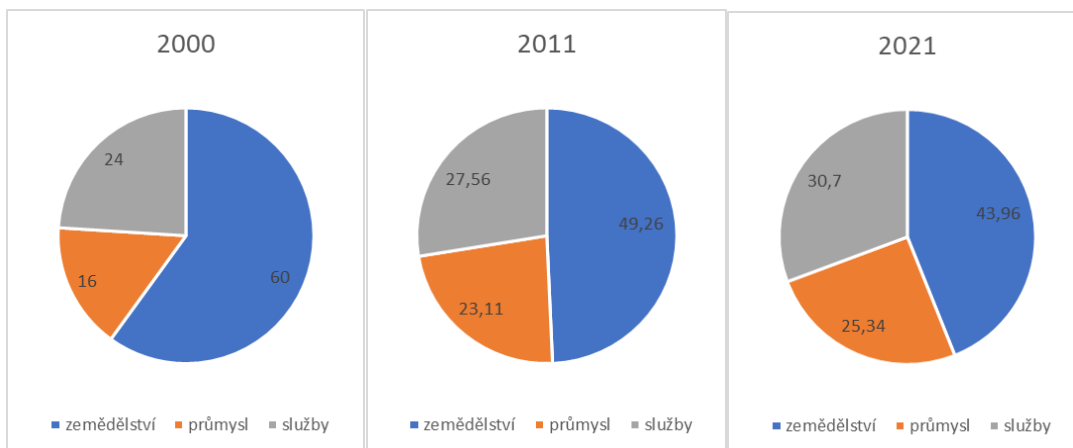
Nayyar (2017) uvádí, že za začátek ekonomické krize se považuje rok 1980, kdy v důsledku konkurenční politiky populismu byly vedeny jednotlivé vlády Indie do utrácení. Státní finance se postupně stávaly neudržitelnými a akutní hospodářská krize na sebe nenechala dlouho čekat. Krizi ještě podpořil světový nárůst cen ropy po irácké invazi do Kuvajtu v srpnu 1990 a situace platební bilance se stala téměř nezvladatelnou (Nayyar, 2017). V prosinci 1989 se ujal vlády V. P. Singh, který tak čelil obrovskému problému zvládnutí mezinárodní krize, která již „doplula“ i do Indie. V listopadu roku 1990 prohrál Singh hlasování o důvěře v parlamentu a ve funkci premiéra ho vystřídal Čandra Šekhar, který po neúspěšných krocích sehnat peněžní prostředky od bohatých indických nerezidentů, obnovil jednání s Mezinárodním měnovým fondem s uvědoměním si, že je Indie blízko nesplácení svých mezinárodních závazků (Nayyar, 2017). Daněk a kol. (2014) zmiňují, že v této hospodářské krizi byly postižené zvláště rozvojové státy, které si vzaly půjčky u zahraničních bank v 70. letech na vybudování domácího průmyslu. V roce 1982 v důsledku hospodářské krize prohlásilo mnoho rozvojových států, že nejsou schopny splácet své úvěry a tím vypukla tzv. *dlužní krize* (Daněk a kol., 2014). Světová banka a Mezinárodní měnový fond se snažily tuto krizi řešit poskytnutím nových půjček na splácení nových úvěrů. Na rozdíl od půjček poskytnutých v 70. letech, však bylo poskytnutí nových půjček podmíněno přijetím strukturálního přizpůsobení (tyto programy obsahovaly významné škrty na veřejné výdaje, jako školství, zdravotnictví, veřejná správa, dotované potraviny apod.) a současně prosazovaly makroekonomické reformy, vedoucí k otevření ekonomiky (Daněk a kol., 2014). Corbridge (1993) uvádí, že do konce 80. let byla nucena přijmout program strukturálního přizpůsobení více než polovina států Latinské Ameriky a Subsaharské Afriky. Důsledkem byl nárůst chudoby,

zastavení růstu gramotnosti, někde i pokles naděje na dožití při narození, proto se 80. letům v Africe někdy říká ztracená dekáda rozvoje (Corbridge, 1993). Podobného osudu se dočkala i Indie, která zahájila v důsledku obrovského zahraničního dluhu svou ekonomickou liberalizaci v roce 1991.

5.2 Vývoj struktury indického hospodářství od roku 2000

Vystavení ekonomiky zahraniční konkurenci, a zeslabení zásahů státu, současně znevýhodnila jiná odvětví, sociální skupiny a regiony. Hospodářským sektorem, jehož relativní pozici ekonomické reformy zhoršily nejvíce bylo (a stále je) zemědělství, to je přitom i v současné době hlavním zdrojem obživy více než poloviny obyvatel Indie. Lze tedy říct, že regiony s vysokým podílem zemědělství v regionální ekonomice a dobrými předpoklady před ekonomickou liberalizací, dnes patří k nejchudším ekonomickým regionům (Daněk a kol., 2014). Anděl a kol. (2019) napsali, že zemědělství stále zaměstnává téměř polovinu obyvatel (což potvrzuje i obr. 4), ale podílí se asi jen 14 % na celkovém HDP (v roce 2016). Tato marginalizace sektoru zemědělství a jeho stagnace spolu s nedostatkem pracovních příležitostí je jedním z hlavních zdrojů chudoby v chudých severních státech Indie, který vyvolala právě několikrát zmiňovaná restrukturalizace ekonomiky v roce 1991 (Daněk a kol., 2014).

Obr. 4: Zaměstnanost v základních třech sektorech hospodářství mezi roky 2000, 2011 a 2021

zdroj: Statista (2024a), zpracováno autorem

Dá se tedy říci, že Indie stále patří mezi zemědělskou velmoc, ale navzdory vysoké zemědělské produkci, způsobené mimo jiné i tzv. zelenou revolucí¹, (detailnější přehled o produkci důležitých zemědělských plodin a jejich podílu na světové produkci se udává v příloze A) převažuje nízký vývoz zemědělských plodin. Finanční komise uvádí tři hlavní důvody nízkého vývozu zemědělských plodin: velmi nízké výnosy a produktivita farem, nízké zaměření na přidanou hodnotu a příliš velký domácí trh, jelikož většina produkce farem jde právě na spotřebu obyvatel Indie (Financial Express, 2020).

Hlavními motory ekonomického růstu po roce 1991 se stala odvětví služeb a vybraná odvětví průmyslu (hlavně těžba neobnovitelných zdrojů) s vyššími nároky na kvalifikaci pracovníků, které vytvářejí relativně malý počet pracovních míst, a tak je indická ekonomika často kritizována za růst bez vytváření pracovních míst (Novotný & Ramachadran, 2010). Kubelková (2013) uvádí, že v dekadě 1999-2000 až 2009-10, kdy se HDP zvyšovalo průměrně o 7,5 %, se počet pracovních míst zvyšoval ročně jen o 1,5 %. Průmysl se v roce 2021 podílel celkem 25,34 % na celkové zaměstnanosti a generoval celkem 26,07 % HDP (Statista, 2024c). Indické území je poměrně bohaté na nerostné suroviny. S ekonomickou liberalizací se stala Indie významným státem pro těžbařské firmy s významným dopadem na indickou ekonomiku, za hlavní těžbařskou oblast se považuje tzv. nerostné srdce Indie² (Daněk a kol., 2014). Indie je významným exportérem zejména některých rud. Anděl a kol. (2019) ještě dodávají, že mezi významné průmyslové sektory Indie patří zpracovatelský, energetický a chemický průmysl. Bližší pohled na produkci vybraných surovin těžkého průmyslu a na jejich import a export udává tabulka 2. Na první pohled je vidět, že ačkoli se Indie v produkci nerostných surovin umístila v průběhu několika let na předních příčkách, export zdaleka nepřevažoval nad importem a podobně jako u zemědělství platí fakt, že produkce směřuje spíše na domácí trh. Zajímavost lze sledovat u produkce uhlí, kdy podle webu Enerdata (2024) Indii patřilo v roce 2021 druhé místo v celosvětové produkci uhlí, přesto však ve fiskálním roce 2020-21 musela importovat až 215 mil. tun uhlí, a to v důsledku masové spotřeby uhlí indické populace. Bude přinejmenším zajímavé sledovat, jak si povede Indie v redukci skleníkových plynů

¹ Po letech 1964 a 1965, kdy Indii postihlo extrémní sucho, se vláda země rozhodla pro změnu politické priority ve prospěch zemědělství. Tato revoluce spočívala v zavedení moderních zemědělských technologií, šlechtění mnoha odrůd různých plodin, bylo zavedeno lepší zavlažování zemědělských ploch a díky tomu se zemědělské výnosy a produkce několikrát znásobily (Daněk a kol., 2014).

² Za státy nerostné Indie se považují státy, dominující v těžbě nerostných surovin, zejména uhlí a železné rudy. Těmito státy jsou Chattísgarh, Džhárkhand, Urísa, Madhjadpradéš a Ándhrapradéš někdy nazývané také jako státy stagnující východní poloviny (Daněk a kol., 2014).

(3. největší producent těchto plynů), která je často spojována především s těžbou v těžkém průmyslu. Redukcí těchto plynů se Indie musí zabývat, jelikož jak píše Ordonez a kol. (2023), Indie se v Glasgowské deklaraci v roce 2022 zavázala, že bude do druhé poloviny tohoto století ukončeno využívání uhlí bez CCS (carbon capture and sequestration). To značí potřebu značné orientace na obnovitelnou energii a jak zmiňuje Ordonez a kol. (2023), postupné ukončování výroby elektřiny z uhlí bude mít nejvýraznější dopady na státy s vysokým podílem zaměstnanosti v těžbě uhlí. Tyto dopady by mohly být redukovány zacílením na výrobu obnovitelné energie v nejzranitelnějších regionech, i když tyto státy nemusí nabízet potenciál s nejnižšími náklady na výrobu energie, další možností je přizpůsobit systémy zaměstnanosti tak, aby poskytovali perspektivu po ukončení vyřazení těžby uhlí přijetím nové integrované perspektivy s prvky sociální a pracovní politiky a tím tak odklonit zvyšování socioekonomických disparit napříč regiony (Ordonez a kol., 2023).

Tab. 2: Produkce, import a export vybraných surovin těžkého průmyslu mezi jednotlivými roky

SUROVINA	Produkce v mil. tun			Pořadí ve světě		
	2011-12	2015-16	2020-21	2011	2015	2021
Uhlí	540,0	610,2	716,1	3.	3.	2.
Ocel	75,7	106,6	96,2	x	x	2.
Surové železo	5,4	10,2	4,9	3.	3.	3.
Železná ruda	200,8	150,7	250,0	x	x	4.
SUROVINA	Export v tis. tun					
	2011-12	2015-16	2020-21			
Uhlí	x	1 575	1 316			
Ocel	4 789	4 718	17 385			
Surové železo	491	257	1 099			
Železná ruda	x	x	X			
SUROVINA	Import v tis. tun					
	2011-12	2015-16	2020-21			
Uhlí	x	203 949	215 251			
Ocel	6 863	22	4 752			
Surové železo	8	11 711	9			
Železná ruda	x	x	x			

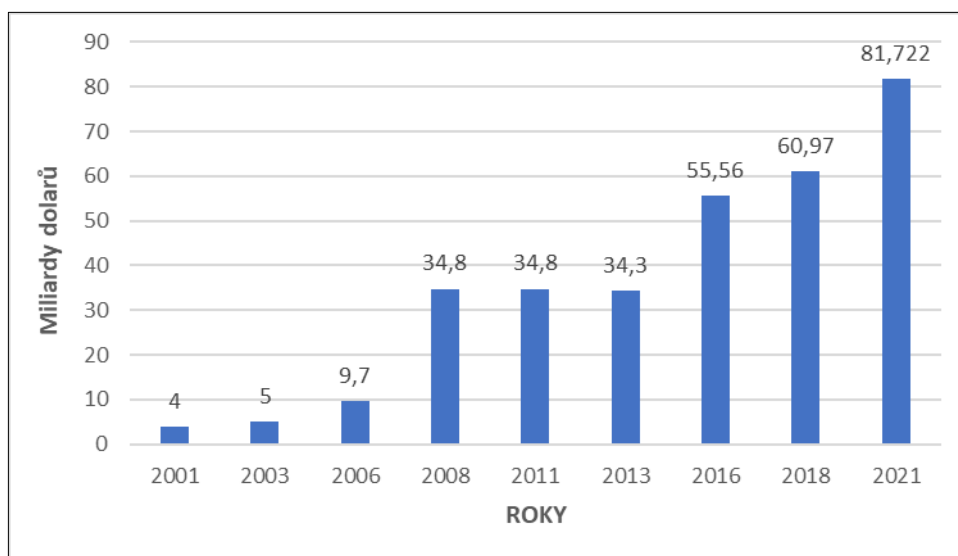
zdroj: Ministry of Steel (2022), Ministry of Coal (2024), Enerdata (2024), zpracováno autorem

Jedním z nejvýznamnějších projevů transformace indické ekonomiky od počátků reforem byl nárůst výkonu terciérního sektoru, i na zaměstnanosti v něm. Terciérní sektor v roce 2021 vytvářel celkem 47,94 % indického HDP (Statista, 2024c), přičemž zaměstnanost

v tomto sektoru byla jen 30,7 %. K růstu terciárního sektoru významně přispěly preference zahraničních investorů. Otevření ekonomiky pro vstup přímých zahraničních investic bylo postupné, a zatímco některá odvětví byla otevřena již počátkem 90. let, v jiných zůstávají v platnosti omezující kritéria do současnosti. Jak zmiňují Daněk a kol. (2014), nejvíce přímých zahraničních investic směřovalo do služeb pro podnikání, zvláště do informačních činností včetně podnikového outsourcingu a do finančních služeb, v oblasti výroby to pak byl farmaceutický a chemický průmysl, energetika, ale také stavebnictví. Tyto investice dále prohloubily regionální disparity v rámci celého státu, byly přitahovány hlavně nízkou cenou práce indických pracujících a jak popisuje Haq (2019), nejatraktivnější místy se staly taková místa, která byla nejsnáze dosažitelná, tedy na jihu a blízko pobřeží, blízko letišť, obsluhující velké aglomerace. Detailnější pohled na přímé zahraniční investice mezi jednotlivými roky ukazuje obr. 5.

Závěrem lze tedy říci, že příležitosti otevření se zahraničnímu trhu dokázaly využít pouze některé regiony, byly to zvláště ty části ekonomiky, které byly už dříve bohatší, vyspělejší nebo měly počáteční výhodu, tyto rozdíly byly ještě prohloubeny zahraničními investicemi, kdy pro zahraniční investory byla atraktivní místa hlavně blízko pobřeží a již vyvinuté infrastruktury. Vystavení se zahraniční konkurenci znevýhodnilo jiná odvětví, zvláště zemědělství, které zaměstnává téměř 50 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, ale tvoří pouze 17,33 % HDP (Statista, 2024c). Regiony s vysokým podílem zemědělství v regionální ekonomice dnes tedy patří k nejchudším indickým regionům. Nayyar (2017) píše, že význam průmyslu v ekonomice je větší, než udává podíl na HDP, jelikož spousta produktů průmysl zpracovává právě pro terciární sektor. Některá průmyslová odvětví po liberalizaci oslabily (textilní, oděvní) a některá posílily, zvláště exportně orientovaná odvětví (hutnictví, těžký průmysl). Symbolem ekonomické liberalizace se stal růst služeb pro podnikání, a zvláště informační služby spojené s outsourcingem. Podle Daňka a kol. (2014) jsou tyto služby koncentrovány zejména do států západní a jižní Indie, kde jsou lokalizovány i významná centra pro výzkumné instituce a univerzity. Charakteristika současné ekonomiky Indii se tedy dá charakterizovat jako růst mnoha odvětví a progresivních služeb a průmyslu versus stagnující zemědělství a tradiční služby, které zůstávají zdrojem obživy pro většinu indických obyvatel.

Obr. 5: Růst přímých zahraničních investic za jednotlivé roky (v miliardách dolarů)

zdroj: India Brand Equity Foundation (2024), Visual Capitalist (2023), zpracováno autorem

6 Makroekonomické ukazatele

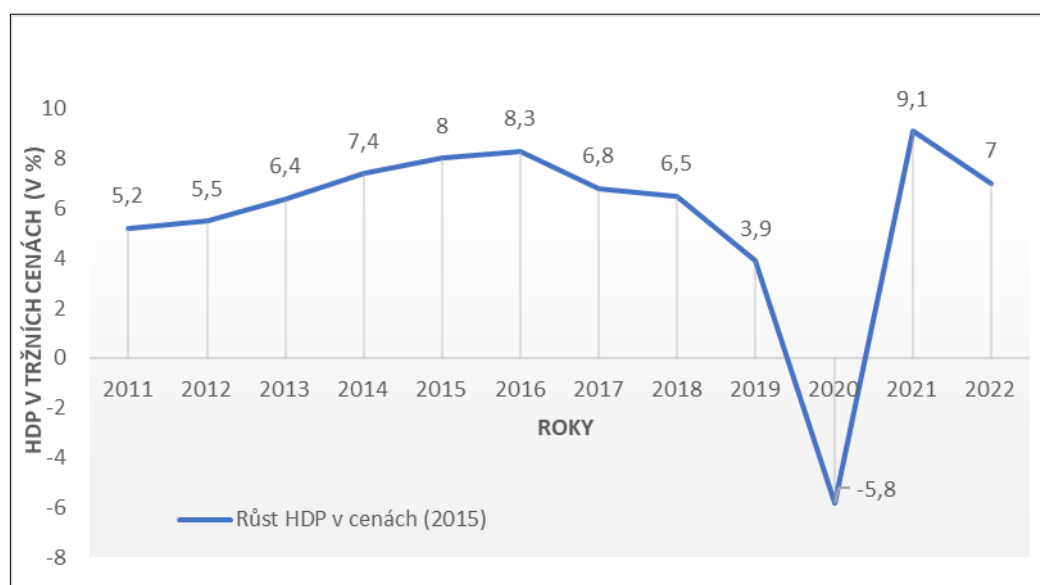
Tato kapitola se bude věnovat makroekonomickým ukazatelům, které postupně ukáží celkový vývoj za jednu dekádu. Tato analýza v této kapitole se zaměří především na vývoj před, ale také po pandemii COVID-19, která velmi zasáhla i tento stát. Budou vysvětleny příčiny a důsledky vývoje těchto ukazatelů a jaké vlivy mají na celkovou ekonomiku státu. Jako první se bude práce věnovat vývoji HDP v tržních cenách a pokusí se vysvětlit propad v roce 2020 a následný růst v dalším roce, také tato studie zhodnotí, jak je na tom Indie z hlediska HDP na osobu v PPP. V další části této kapitoly se bude práce věnovat vývoji cenové hladiny z hlediska indexu spotřebitelských cen a v neposlední řadě zhodnotí celkovou míru nezaměstnanosti se zaměřením na problém nezaměstnanosti mladých lidí. V poslední podkapitole bude detailně nastíněno, jak je na tom Indie z hlediska současné situace importu a exportu. Tato kapitola bude obsahovat data za celý stát Indie, tudíž socioekonomické disparity jednotlivých států Indie, budou probírány v dalších kapitolách.

6.1 Vývoj HDP

Jak už to v rozvojových ekonomikách bývá, růst HDP je poněkud větší než v rozvinutých zemích. Jak zmiňují Dušková a kol. (2011), hrubý domácí produkt je jedním z ukazatelů ekonomické aktivity a vyjadřuje celkovou hodnotu finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané zemi za dané časové období, nejčastěji za jeden rok. Z trendů tempa růstu HDP v Indii za poslední dekádu se dá odhadnout, že tempo růstu HDP Indie bylo faktorem jak vnitřních rozhodnutí země, tak i vnějších globálních faktorů (INDmoney, 2022). Z obr. 6 je na první pohled viditelné, že HDP v tržních cenách v Indii rostlo až do roku 2016, poté klesající trend pokračoval do té doby, než se dostalo HDP do záporných hodnot, a to v důsledku pandemie COVIDu-19. Podle internetového webu IND money (2022) se růst ekonomiky v roce 2020 propadl nejen kvůli celosvětové pandemii, ale také kvůli nezvládnutému fiskálnímu deficitu a ekonomické disparitě v rámci celého státu. Jak je ale možné, že ihned po tomto propadu indická ekonomika raketově vzrostla a růst HDP byl největší za poslední dekádu? K růstu HDP po pandemické krizi přispělo hlavně zdravotnictví, v důsledku pandemie se stala Indie globálním lídrem ve výrobě vakcín. Výroba vakcíny začala v širokém měřítku v několika oblastech Indie, což vedlo ke zvýšení exportu do jiných zemí a v důsledku toho, ke

zvýšení indického HDP. Vždyť jak uvádí Raj (2021), Indie měla (a stále má) sklon k výrobě levných a zdravotnických výrobků včetně zdravotnických testů, to zemi připravilo na rychlou výrobu testů a na následný export a v květnu roku 2020 se stala druhým největším výrobcem osobních ochranných pomůcek na světě. Ale nebylo to pouze zdravotnictví, co způsobilo ekonomický boom této země. Podle zpravodajské agentury Reuters (2022) ekonomická aktivita vzrostla hlavně po třetí vlně infekcí v roce 2021, která byla méně závažná, než se očekávalo, a to vedlo ke zrušení mnoha opatření, čímž se uvolnila zadržovaná poptávka po nemovitostech, autech a spotřebním zboží v městských oblastech. Poptávka po pohostinství, cestování a volném času vzrostla v září roku 2021 o 7,4 % ve srovnání se stejným obdobím roku 2019. Dále agentura Reuters (2022) dodává, že se celkově soukromá spotřeba v září roku 2021 zvýšila o 7,8 %, oproti úrovni před pandemií, zatímco prudký nárůst vládních výdajů zvýšil tvorbu fixního kapitálu, což je ukazatel investiční aktivity, která se zvýšila oproti roku 2019, o 13,5 %.

Obr. 6: Růst HDP v tržních cenách v Indii v letech 2011-2022 (v %)

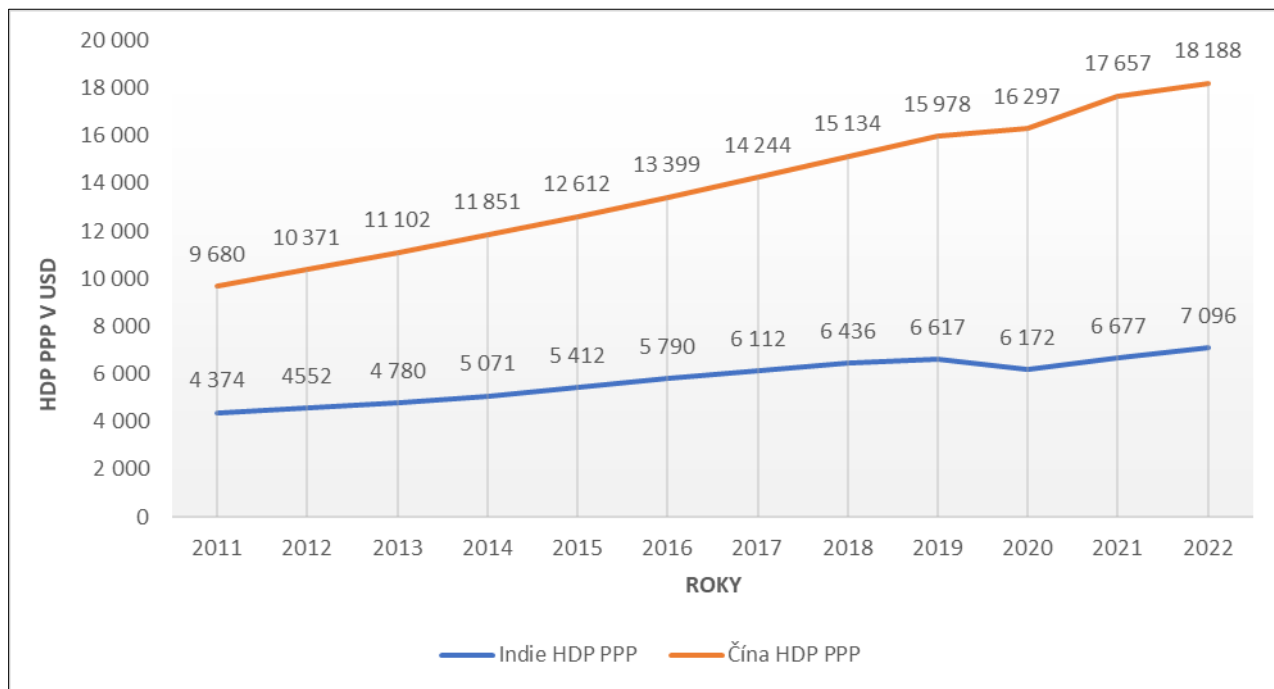

zdroj: The World Bank (2023a), zpracováno autorem

Fakt, že je Indie rozvojová země, potvrzuje především úroveň HDP na obyvatele v PPP (obrázek 7). Indie sice měla v červnu 2022 6. největší ekonomiku světa (INDmoney, 2022), ale HDP na obyvatele stále zůstává pod celosvětovým průměrem. Indie značně zaostává i s často srovnávanou Čínou, kde HDP na obyvatele roste poměrně rychleji. Jak píše Anděl a kol. (2019), je zde velký kontrast mezi podílem obyvatel světa a vyprodukovaným HDP na světovém objemu (pouze 3 % za rok 2018). HDP na obyvatele je tak nízké, jelikož Indii stále sužuje chudoba a podle Haqa (2019) chudoba

sice klesá, ale velmi pomalým tempem ve srovnání s rychlejším tempem hromadění bohatství, kdy nejbohatší 1 % obyvatel Indie vlastní 51,5 % národního bohatství, zatímco dolních 60 % vlastní pouze 4,8 % národního bohatství. Právě tato nerovnováha je hlavní příčinou malého HDP na osobu v tomto státě.

Obr. 7: HDP na obyvatele v letech 2011-2022 v USD

zdroj: The World Bank (2023b), zpracováno autorem

6.2 Vývoj cenové hladiny

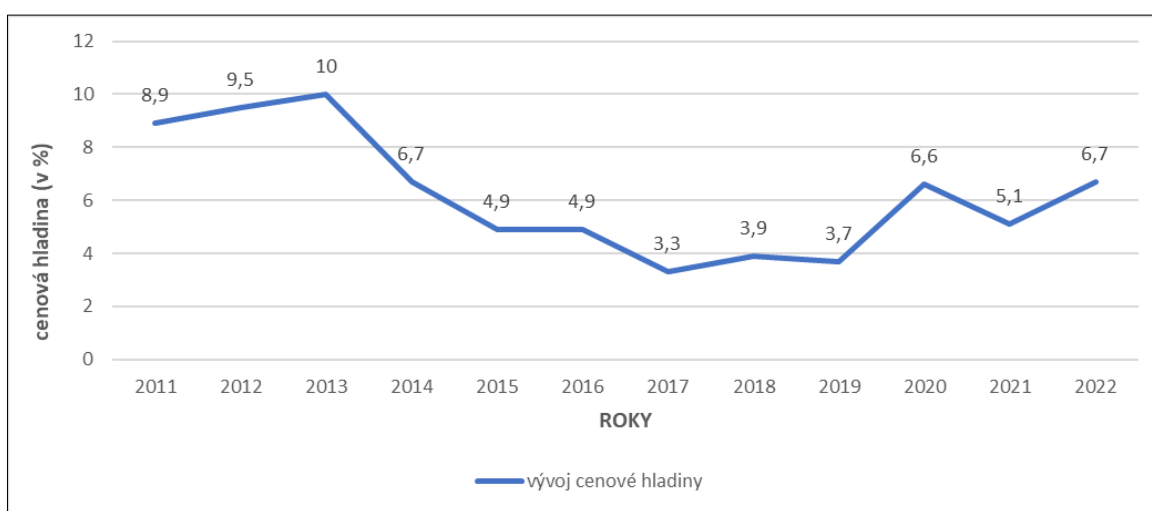
Jak už bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, vývoj cenové hladiny vychází z indexu spotřebitelských cen a její vývoj je zachycen na obrázku 8. Růst spotřebitelských cen byl největší v roce 2013, kdy se ekonomika stále vzpamatovávala z ekonomické krize, poté začala inflace postupně klesat, ale v důsledku pandemie se v roce 2020 inflace vyšplhala na 6,6 %. Podle webu Global Data (2023) se inflace v roce 2020 vyšplhala, a to díky tomu, že vyšší nezaměstnanost snížila poptávku po nepodstatném zboží a službách, zatímco díky omezení dodavatelských řetězců, byli tito dodavatelé nuceni zvýšit cenu potravin.

Nesmíme zapomenout také na to, že rozdílné hodnoty růstu inflace můžeme zaznamenat v různých státech Indie. V současné době mezi státy s nejvyššími hodnotami růstu cenové hladiny patří Manipur (9,73 %), Harijána (6,49 %), Radžastán (6,53 %) a Karnatáka (6

%). Naopak nejnižší míru inflace lze sledovat ve státě Čhattísgarh (pouze 1,98 %) (MOSPI, 2023).

Aktuální inflace maloobchodních cen v Indii klesla v září 2023 meziročně na 5,02 %, což je pokles z 6,83 % v předchozím měsíci. Meziměsíčně spotřebitelské ceny v září klesly o 1,13 %, což je nejvýraznější pokles od prosince 2013 (MOSPI, 2023). Podle očekávání globálních makromodelů a očekávání indických analytiků se zdá, že míra inflace z dlouhodobého hlediska bude činit 4,10 % v roce 2024 a 4,30 % v roce 2025 (Trading Economics, 2023).

Obr. 8: Vývoj cenové hladiny dle indexu spotřebitelských cen v letech 2011-2022 (v %)

zdroj: The World Bank (2023c), zpracováno autorem

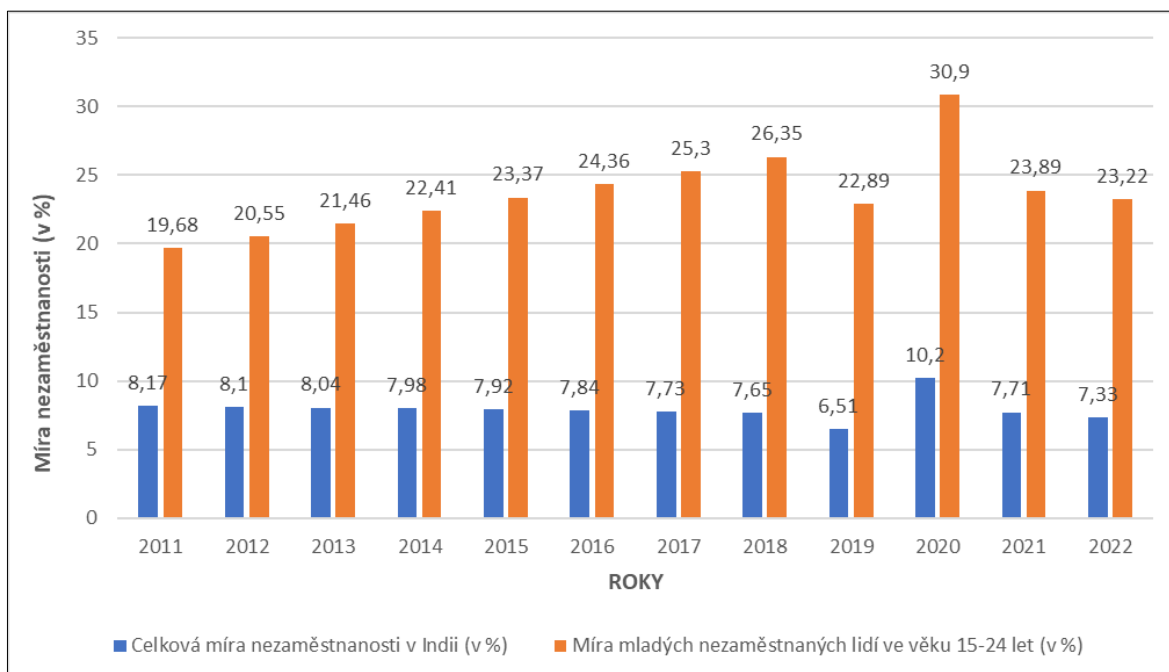
6.3 Vývoj nezaměstnanosti

Pokud se práce bude věnovat vývoji nezaměstnanosti, tak ta měla dlouhodobě klesající trend, až do několikrát zmiňované pandemie COVID-19, rok po této krizi se jí ale podařilo opět stanout na hodnotách předešlých roků a v následujícím roce opět klesala. Co je ovšem také velmi zajímavé, je míra nezaměstnanosti mladých lidí. Jak je z obrázku 9 patrné, tak nezaměstnanost mladých lidí je naprosto alarmující. Jak uvádí web Global Voices (2023), uprostřed prosperující ekonomiky nemůže Indie přijmout miliony nových pracovníků, kteří vstupují nebo jsou připraveni vstoupit na trh práce. Více než 42 ze 100 pracovníků nenachází práci v požadovaném oboru. Za to také do značné míry mohou soukromé firmy, které do Indie stále více pronikaly po strukturální transformaci ekonomiky, tyto firmy působí zejména v terciálním sektoru, ale vytváří často velmi málo pracovních míst, která jsou ke všemu velmi náročná na vzdělání (Global Voices, 2023).

Pokud by tento trend vysoké nezaměstnanosti mladých lidí stále pokračoval, Indie může čelit v budoucnosti velikému problému, jelikož díky malému věkovému mediánu v zemi, stále bude přibývat nových mladých pracovních sil. Situace v tomto ohledu se musí v Indii co nejrychleji změnit, někteří analytici vysvětlují, že sociální nepokoje v důsledku této nezaměstnanosti jsou jen otázkou času (Global Voices, 2023). Lze tedy říci, že v současnosti potenciál demografické dividendy Indii spíše škodí, než že by z toho tento stát těžil, Indie musí co nejrychleji produkovat pracovní místa pro mladou populaci, jinak se pomalu a jistě schyluje k velikému problému uvnitř hranic tohoto státu.

Nesmí být ovšem opomíjený také problém tzv. „neformální zaměstnanosti“. Podle Daňka a kol. (2014) ještě na začátku dekády pracovalo v neformálním sektoru 72 % ekonomicky aktivních mužů a 74 % ekonomicky aktivních žen. Neformální sektor neproplácí zaměstnancům žádné sociální zabezpečení, pracovníci mají obvykle nižší příjmy a krátkodobé pracovní kontrakty. Tato „zaměstnanost“ celkově neprospívá ekonomice a je velkou hrozbou pro budoucí vývoj této země. Tento fakt potvrzují i Dušková a kol. (2011) kteří píší, že neformální sektor má největší zastoupení hlavně v rozvojových zemích, zde v něm bývá zaměstnána obvykle polovina až tři čtvrtiny pracovní síly pracující mimo sektor zemědělství. K vysokému podílu neformálního sektoru se váže řada negativních jevů, jako je pomalejší hospodářský růst, vyšší příjmová nerovnost, chudoba nebo špatné pracovní podmínky.

Obr. 9: Celková míra nezaměstnanosti a míra nezaměstnanosti mladých lidí (v %) v Indii v letech 2011-2022

zdroj: Statista (2023b), zpracováno autorem

6.4 Saldo obchodní bilance a pozice Indie na trhu

Indie ročně vyváží nejen velký objem produktů, ale i služeb a je tak významným obchodním partnerem mnoha zemí. Podle indického Ministerstva obchodu a průmyslu (2023) měla Indie k listopadu roku 2022 celkovou obchodní bilanci mínus 10,52 miliard dolarů. Převažoval hlavně dovoz nad vývozem zboží, dovoz se vyšplhal na celkovou částku 56,95 miliard dolarů. Ovšem Indie dominuje ve vývozu služeb, k listopadu roku 2022 zaznamenala profit 26,93 miliard dolarů ve vývozu služeb a dovážela služby s celkovou hodnotou 15,39 miliard dolarů. Export Indie nejčastěji směřoval do Spojených států amerických, Spojených arabských emirátů, Nizozemska, Číny a Bangladěše (UNCTAD, 2022). Indie se dlouhodobě potýká se záporným saldem běžného účtu obchodní bilance a to, jak je zmíněno výše, hlavně z důvodu převyšujícím importem nad exportem. V roce 2022 k listopadu činil schodek – 10,52 miliard dolarů, to je schodek, který dosahuje úrovně 6,17 % HDP (UNCTAD, 2022).

Z hlediska jednotlivých vývozních artiklů, tak podle Ministerstva obchodu a průmyslu (2023) za rok 2022 Indie nejvíce exportovala minerální paliva a oleje, celkem 16,5 % celkového objemu exportu, následoval export drahokamů, které měly hodnotu 9,3 % celkového objemu. Export ocele a železa zaujímal celkem 5,4 % celkového objemu,

zatímco vývoz strojů spojených s jaderným průmyslem zahrnoval objem 6,2 %. Organické chemikálie celkem 5,22 % a obiloviny a luštěniny se podíleli na celkovém exportu hodnotou 3,05 %. Farmaceutické produkty měly hodnotu 4,59 %. Důležité je také zmínit export zejména automobilových vozidel, který dosahoval celkového objemu 4,6 %.

Z hlediska jednotlivých dovozních artiklů, tak podle Ministerstva obchodu a průmyslu (2023) za rok 2022 Indie nejvíce importovala minerální paliva a oleje, celkem 25,2 % celkového objemu importu, také dováží živočišné a rostlinné tuky, jejichž produkce zde téměř neexistuje (2,8 % objemu). Ve velkém dováží také plasty a výrobky z nich (3,3 %). Dalšími důležitými artikly je dovoz vzácných minerálů, především perly, vzácné kameny, zlato, stříbro (13,9 %), důležitý je také import elektrických strojů a jejich součástí (11,8 %).

7 Základní demografické ukazatele v Indii

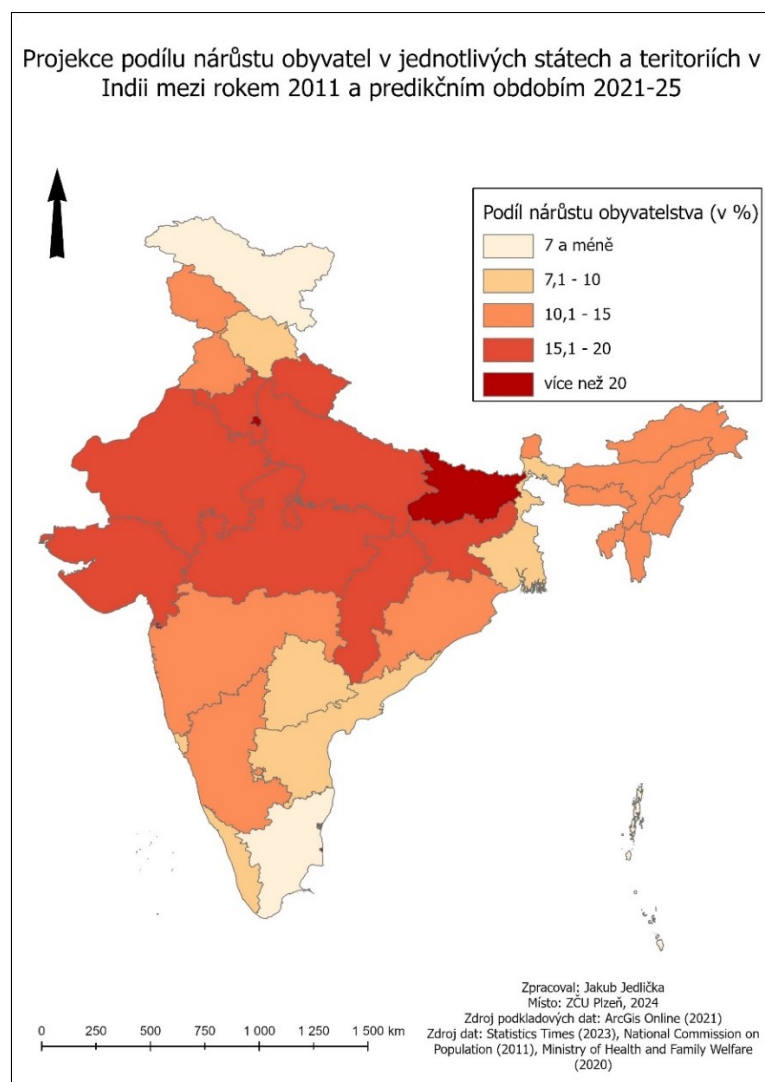
Naděje v budoucím růstu Indie je založena na demografické dividendě. Demografie ovlivňuje růst ekonomiky, protože různé věkové skupiny vykazují různé ekonomické chování, vyšší podíl populace v produktivním věku má pozitivní vliv na růst různých faktorů – vyšší nabídka pracovních sil, vyšší úspory či vyšší investice do vzdělání a zdraví (VoxEU, 2011). Vždyť věkový medián v Indii dosahoval v roce 2021 29,5 let (WorldData, 2024) a podle The World Bank (2023d) v Indii žilo v roce 2021 68 % lidí ve věku 15-64 let, tedy ekonomicky aktivních obyvatel. Jaké jsou ale základní demografické ukazatele a jejich vývoj pro jednotlivé státy Indie, které úzce souvisí s demografickou dividendou? Koncentruje se stále nejvíce obyvatel do nejhudších států na severu? A stále pozitivně vyčnívají státy Dekánské plošiny z hlediska demografických ukazatelů, zejména v plodnosti a úmrtnosti? To vše bude řešeno v této kapitole.

7.1 Indie jako stát s nejvíce rostoucí populací

Podle webu Pew Research Center (2023) populace Indie vzrostla o více než 1 miliardu lidí od roku 1950, tedy od roku, kdy začala OSN sbírat data o populaci v Indii. Lidé mladší 25 let tvoří více než 40 % indické populace, ve skutečnosti je v této skupině tolik Indů, že zhruba jeden z pěti lidí na celém světě, kteří jsou mladší 25 let, žije v Indii (Pew Research Center, 2023). Jak již bylo zmíněno, v tomto státě v roce 2021 žilo 68 % lidí ve věku 15-64 let a dospělých ve věku 65 let a starší tvoří pouze 7 % veškeré indické populace, ve srovnání s Čínou (14 %) a USA (18 %) (The World Bank, 2023d). Populace rostla v jednotlivých státech Indie odlišně, v některých státech více, jinde zase méně, i tak lze mluvit o faktu, že populace rostla ve všech státech a unijních teritoriích. Bližší pohled udává obr. 10, kde je detailně znázorněna projekce podílu nárůstu obyvatel mezi rokem 2011 a predikčním obdobím 2021-25. Již na první pohled lze shledat, že podle odhadů bude největší procentní nárůst mezi zmiňovanými roky ve státech Ganžské nížiny, například Dillí (nárůst o 27,23 %), Bihár (21,76 %), Uttarpradéš (17,95 %) či Madhjapradéš (19,21 %). Naopak menší růst bude směřovat do států Dekánské plošiny, například stát Tamilnádu by měl ve zmiňovaném období zaznamenat růst pouze o 6,53 % a stát Kérala o 7,09 %. Jak je ale možné, že na severu stále převládá takový počet obyvatel? Daněk a kol. (2014) napsali, že populační růst v Indii má hlavně dvě příčiny: klesající, ale stále vysokou úroveň porodnosti (zvláště ve státech Ganžské nížiny)

současně se zlepšováním úmrtnostních poměrů, přispívá k tomu také nízká intenzita emigrace z Indie. Samozřejmě pomáhají k tomu i další faktory jako míra gramotnosti v jednotlivých státech či další ukazatele životní úrovně, které budou probírány v další kapitole. Anděl a kol. (2019) zmiňují, že vzhledem k mladé věkové struktuře současné indické populace je jisté, že počet obyvatel Indie významně poroste i v následujících dekádách, stejně jako to, že tempo tohoto přírůstku se bude postupně snižovat, jelikož jak popisují Daněk a kol. (2014), v současné době se většina indické populace nachází ve třetí fázi³ demografického přechodu, i když mnohé regiony jsou již ve fázi čtvrté. Detailní data o projekci růstu obyvatel v jednotlivých státech a teritoriích v Indii lze najít v příloze B.

Obr. 10:

³ Do třetí fáze vstupuje populace s počátkem systematického poklesu porodnosti a čtvrtá fáze představuje stabilizaci v porodnosti i úmrtnosti na nízkých hodnotách (Daněk a kol., 2014).

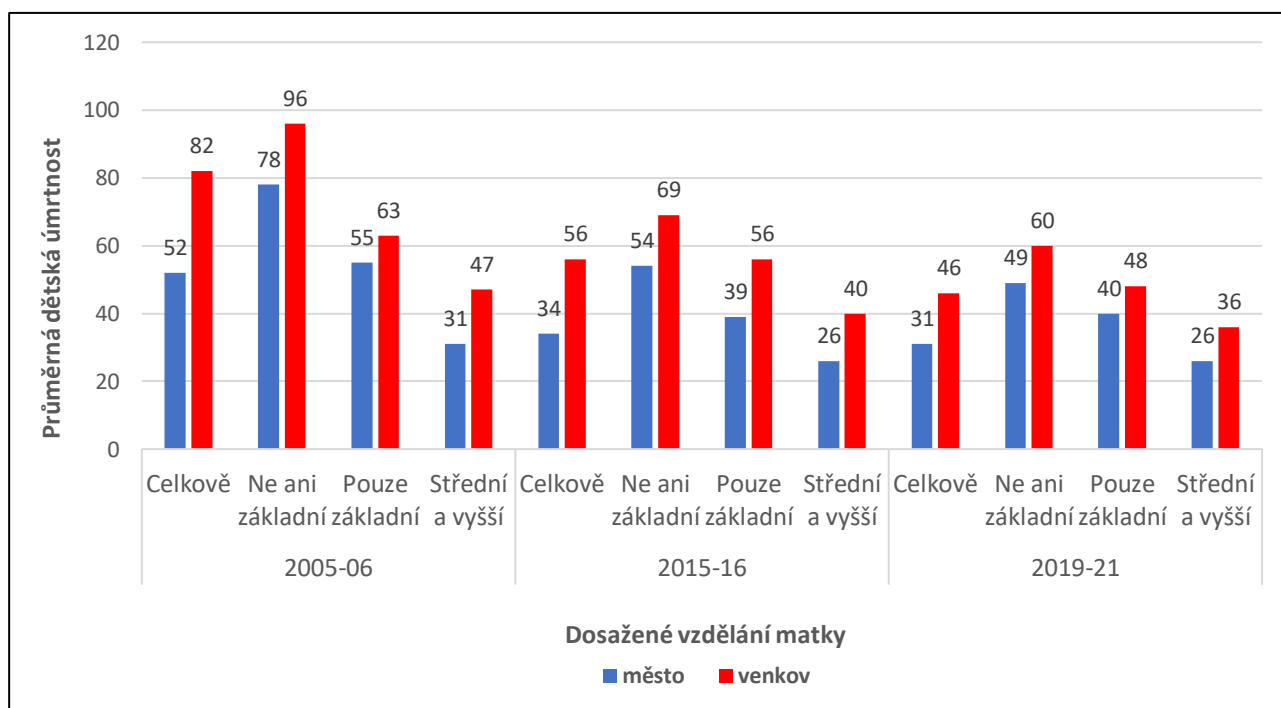
7.2 Vývoj plodnostních a úmrtnostních poměrů

Úmrtnostní poměry se významně zlepšily a nadále se zlepšují. Podle dat WHO (2024a) průměrná naděje na dožití při narození u obou pohlaví v roce 2000 činila 62,1 let, v roce 2010 již 67,2 let a v roce 2019 70,8 let. Klíčovou roli v růstu naději na dožití mělo ovšem snižování dětské úmrtnosti⁴, ta často úzce souvisí i se vzděláním matky. Moradhvaj & Samir (2023) zmiňují, že míra účinku vzdělání na dětskou úmrtnost se postupem času změnila, v posledních letech nebyly zaznamenány žádné významné rozdíly v dětské mortalitě dětí matek, které mají pouze základní vzdělání. Ovšem středoškolské a vyšší vzdělání matek má silnější a pozitivní dopad na dětskou úmrtnost. Samozřejmě lze pozorovat i rozdíly v úmrtnosti mezi městskými a venkovskými regiony, tyto rozdíly se postupem času však také snižují. Moradhvaj & Samir (2023) konstatují, že tyto rozdíly zapříčiňuje hlavně dostupnost zdravotnických služeb, která je menší ve venkovských regionech, také zde hraje roli vzdálenost obydlí od nemocnic, kdy vzdálenost domova od nemocnice negativně ovlivňuje využití zdravotnických zařízení pro venkovské domácnosti. Vzdělanější ženy se také více shlukují v rozvinutějších a neslumových regionech měst, což může mít další dopad na zdraví jejich dětí (Haq, 2019). Moradhvaj & Samir (2023) na závěr dodávají, že pro další pokles dětské mortality ve venkovských oblastech, s pokračováním stávající politiky, je potřeba zvýšit vzdělávací příležitosti ve venkovských i městských oblastech, zejména se zaměřením na střední vzdělávání pro dívky. Pro detailní přehled dětské úmrtnosti se zaměřením na vzdělání matky za jednotlivé roky slouží obr. 11. Obrázek 12 naopak ukazuje, jak se změnila dětská mortalita za poslední dekádu v jednotlivých státech Indie. Na první pohled je vidět, že údaje za tento demografický ukazatel klesají poměrně velkým tempem (což nám potvrzuje i legenda u obrázku 12, která se v důsledku velkých změn objevuje v obrázku dvakrát), ale i tak jsou tato čísla stále znepokojující. Například v roce 2011 šlo shledat to, že hned pět států přesahovalo hranici dětské mortality nad 60, do této škály se dostaly státy Assám (78), Madhjadpradéš (77), Urísa (72), Rádžastán (64) a Uttarpradéš (73), tedy velmi lidnaté severní a východní státy. Daněk a kol. (2014) zmiňují důležitost snižování dětské úmrtnosti v této zemi, ale dodávají, že Indie stále zaostává v tomto indikátoru za ostatními státy Asie, vyšší úmrtnost byla v roce 2011 jen v Afghánistánu, Laosu a

⁴ Dětská úmrtnost (under-five mortality) se týká úmrtí kojenců nebo dětí do 5 let věku na 1000 živě narozených (Ministry of Home Affairs, 2021).

Pákistánu, kdy průměrná dětská mortalita v roce 2011 v Indii bylo 55 úmrtí na 1000 narozených (Ministry of Home Affairs, 2011). V roce 2021 se toto číslo snížilo na průměrně 32 úmrtí na 1000 narozených (Ministry of Home Affairs, 2021). Také čísla u jednotlivých států nebyla v roce 2021 již tak drastická (stále však dosahovala velké úrovně), největší údaje o dětské mortalitě se daly shledat ve státě Čatisgárh (41), Madhjadpraděš (51) a Uttarpraděš (43). Naopak na druhém konci žebříčku vystupuje stát Kérala a Tamilnádu. Stát Kérala měl v roce 2021 dětskou úmrtnost na úrovni 8 úmrtí na 1000 narození a Tamilnádu 13 úmrtí. Jak píše Daněk a kol. (2014), Kérala má v těchto indikátorech výjimečné postavení díky dlouhodobé aplikaci politik zaměřených na odstranění diskriminace a důraz na sociální dimenzi rozvoje, a tak vystupuje v popředí nejen u demografických indikátorů.

Obr. 11: Průměrná dětská úmrtnost v Indii za jednotlivé roky podle dosaženého vzdělání matky

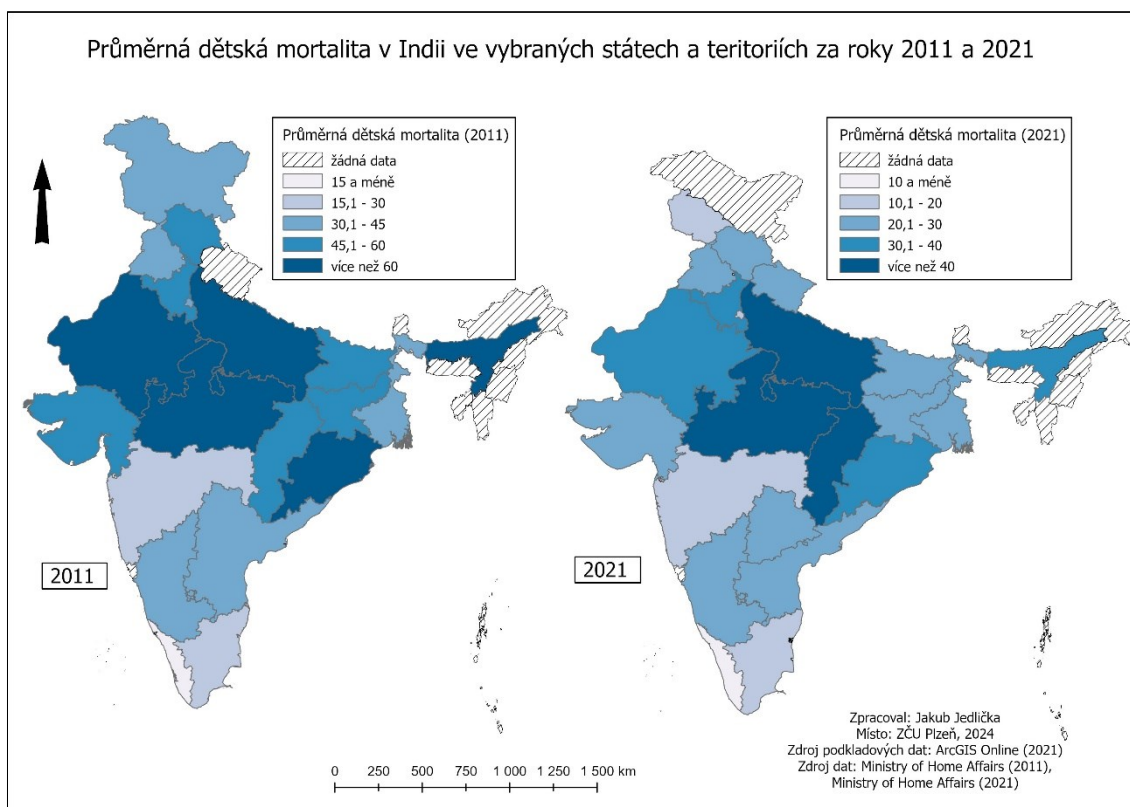

zdroj: Moradhvaj & Samir (2023), zpracováno autorem

Haq (2019) uvádí, že ještě v roce 2011 bylo pouze 20 % populačního růstu vyvoláno přáním mít více než dvě děti, dalších 20 % bylo přičítáno nechtěným těhotenstvím a zbývajících 60 % bylo způsobeno vysokým počtem žen v reprodukčním věku. Daněk a kol. (2014) popisují, že plodnost indických žen se začala významně snižovat od počátku

70. let, do roku 1990 klesala úhrnná plodnost⁵ na 3,5 dětí a již v roce 2012 to bylo v průměru 2,4 dětí na jednu indickou ženu. Podle webu Pew Research Center (2023) se míra porodnosti v Indii značně liší podle typu komunity a státu. V roce 2021 měly ženy ve venkovských oblastech v průměru 2,1 dítěte, zatímco ženy v městských oblastech 1,6 dítěte. Obě tato čísla jsou nižší než před dvěma dekádami, kdy měly venkovské a městské ženy v průměru 3,7 a 2,7 dítěte (Pew Research Center, 2023).

Obr. 12:

Uvnitř Indie existují velké regionální rozdíly v plodnosti, ve všech státech jižní Indie je úhrnná plodnost již po dvě dekády pod úrovní 2,1. Daněk a kol. (2014) zmiňují, že v roce 2011 byla úhrnná plodnost v Ándhrapraděši, v Tamilnádu i v Kérale v intervalu 1,7-1,8, tedy na stejné úrovni jako v zemích severní Evropy, ve Francii nebo v Nizozemí. Podobné hodnoty za tento rok lze najít ve státech Himáčalpraděš, Západní Bengálsko nebo Dillí. Naproti tomu v chudších státech hindské jazykové oblasti na severu se ještě donedávna ženám rodily více než tři děti: například v nejlidnatější Uttarpraděši dosáhla v roce 2011 úhrnná plodnost 3,4 dětí, v roce 2021 to bylo 2,7 dětí. V Biháru v roce 2011 to bylo

⁵ Úhrnná plodnost (Total fertility rate) udává průměr očekávaných dětí narozených na jednu ženu během celého jejího reprodukčního období za předpokladu, že věkově specifické míry plodnosti, kterým je vystavena, budou i nadále stejné (Ministry of Home Affairs, 2021).

dokonce 3,6 dětí a v roce 2021 3 děti, což je stále velmi vysoké a alarmující číslo. Vzhledem k tomu, že jde o lidnaté státy, vývoj v těchto státech významně ovlivňuje populační vývoj celé Indie a jak již naznačil obrázek 10, podíl nárůstu obyvatelstva díky těmto faktorům je v těchto státech největší. Detailnější přehled o úhrnné plodnosti ve vybraných státech je znázorněn v tabulce 3.

Tab. 3: Úhrnná plodnost ve vybraných státech Indie za roky 2011 a 2021

Stát	Úhrnná plodnost (2011)	Úhrnná plodnost (2021)	změna úhrnné plodnosti oproti roku 2011
Ándhrapradéš	1,8	1,5	-0,3
Bihár	3,6	3,0	-0,6
Asám	2,4	2,1	-0,3
Čhattísgarh	2,7	2,2	-0,5
Dillí	1,8	1,4	-0,4
Harijána	2,3	2,0	-0,3
Gujarát	2,4	2,0	-0,4
Himačalpradéš	2,4	1,5	-0,9
Karnatáka	1,9	1,6	-0,3
Džhárkhand	2,9	2,4	-0,5
Kerala	1,8	1,5	-0,3
Madhjapradéš	3,1	2,6	-0,5
Urísa	2,2	1,8	-0,4
Maharáštra	1,8	1,5	-0,3
Pundžáb	1,8	1,5	-0,3
Radžastán	3	2,4	-0,6
Tamilnádu	1,7	1,4	-0,3
Uttarpradéš	3,4	2,7	-0,7
Západní Bengálsko	1,7	1,4	-0,3
INDIE PRŮMĚR	2,4	2	-0,4
			změna 0,1 až 0,5
			změna 0,6 až 0,9

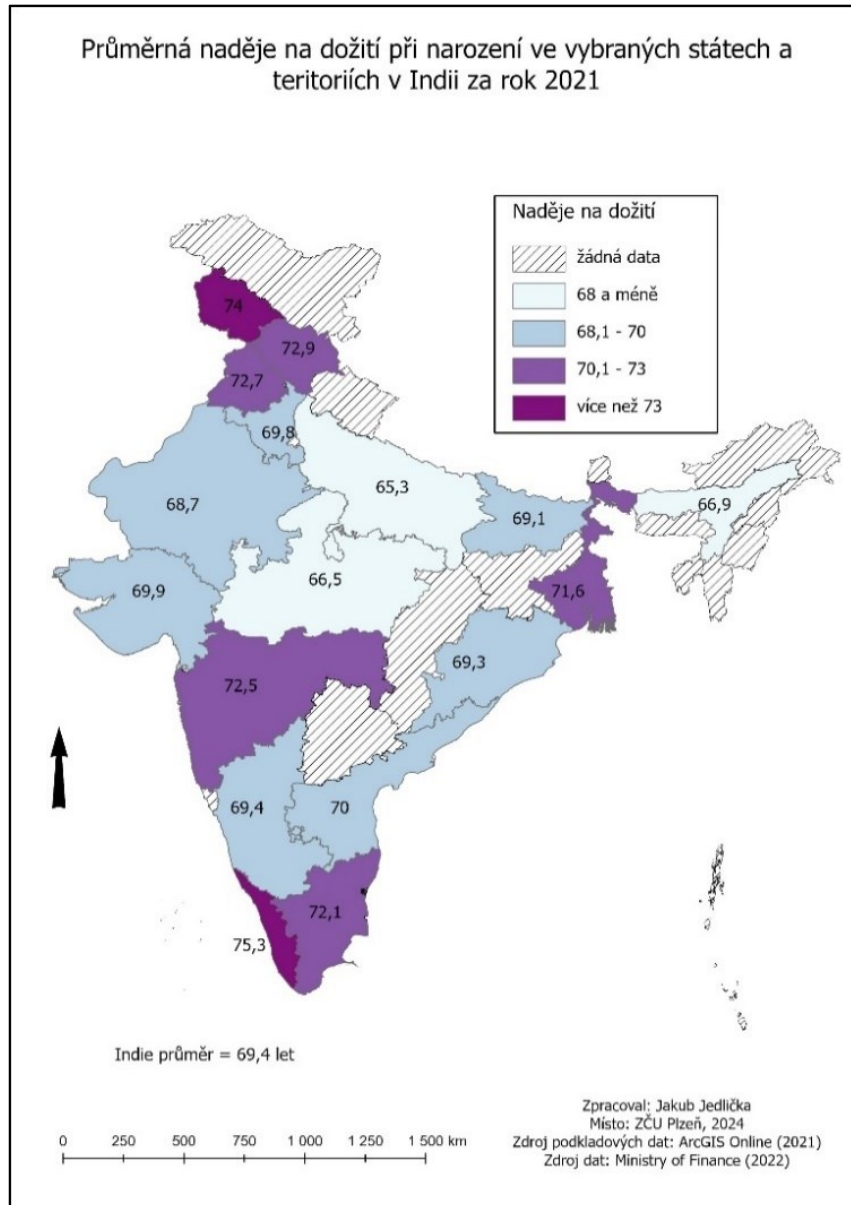
zdroj: Ministry of Home Affairs (2011), Ministry of Home Affairs (2021), zpracováno autorem

7.3 Závěr: proměna základních demografických ukazatelů

Indie se stala nejlidnatější zemí planety, a to i přes pokračování poklesu porodnosti i v těch nejlidnatějších státech. Lidí bude však nadále přibývat v důsledku nízkého věkového mediánu, a tudíž vysokým počtem žen v reprodukčním věku. Naděje na dožití se dále prodlužuje, ale stále i v těch nejrozvinutějších státech Indie, zůstává pod evropským průměrem, který činí 82,58 let (UNICEF, 2022). Bližší pohled na průměrnou naději na dožití při narození ukazuje v závěru této kapitoly obrázek 13. Na výzkumnou

otázku ohledně úmrtnosti dětí do 5 let odpověděl hlavně obrázek 11, který zdůrazňuje, že nejvyšší úmrtnost dětí do 5 let v roce 2021 lze sledovat u matek, které nemají ani základní vzdělání a žijí na venkově. Ovšem jak v závěru napsali Moradhvaj & Samir (2023), míra účinku vzdělání na dětskou úmrtnost se postupem času změnila a v posledních letech nebyly zaznamenány žádné významné rozdíly v dětské mortalitě matek, které nemají žádné či pouze základní vzdělání, naopak středoškolské a vyšší vzdělání matek má daleko silnější a pozitivnější dopad na dětskou úmrtnost. Klíčovým prvkem pro další snižování dětské úmrtnosti je zvýšit vzdělávací příležitosti ve venkovských oblastech, zejména se zaměřením na střední vzdělávání pro dívky. V současné době se demografický přechod dostává do závěrečné fáze a úhrnná plodnost je v řadě indických států dokonce menší než v řadě evropských zemích. Při sběru dat týkající se fertility došlo ke zjištění, že se průměrná fertilita v průběhu dekády ve všech vybraných státech Indie zmenšila, zvláště v těch lidnatých. Důležitý je také fakt, že se Indii daří snižovat (poměrně výrazně) dětskou mortalitu, kdy za jednu dekádu se podařilo snížit průměrnou dětskou mortalitu z 55 úmrtí na 1000 živě narozených v roce 2011 na 32 úmrtí v roce 2021 (Ministry of Home Affairs, 2021). Daněk a kol. (2014) dodávají, že rozdíly mezi indickými regiony v průběhu demografických procesů souvisí s ekonomickou úrovní, stupněm urbanizace, a především se vzděláním žen a jejich postavením ve společnosti, to je relativně lepší na indickém jihu, kde je delší tradice nižšího počtu dětí v rodině, vyšší míra ekonomické aktivity žen, a i další demografické ukazatele se více blíží k evropským populacím. Nejvíce to platilo (a stále platí) v Kérole. To vše ještě více prohloubilo demografickou odlišnost jižních rozvinutějších států Dekánské plošiny a států Ganžské nížiny, kde je demografický přechod opožděný, plodnost a úmrtnost dětí se zde sice snižuje, ale stále tyto ukazatele zůstávají na vysokých číslech. I přes rychlý pokles porodnosti nebude Indie, na rozdíl od Číny, ještě dlouho ohrožena demografickým stárnutím, a naopak podíl mladých osob v produktivním věku se bude ještě po dvě dekády zvyšovat (Daněk a kol. 2014). Nakolik dokáže Indie tuto demografickou dividendu využít, však bude záležet hlavně na vývoji hospodářství a reformě vzdělávacího systému, zvláště se zaměřením na střední vzdělávání pro dívky.

Obr. 13:

8 Chudoba v Indii

V této kapitole bude hlavní cíl porovnat údaje o chudobě z roku 2011 s nejnovějšími daty za specifické indikátory, kterými se může určit chudoba a zjistit vývoj chudoby právě za jednu dekádu. Indie je velký stát a v celém makroregionu sledujeme poměrně výrazné regionální rozdíly. Jak píše Anděl a kol. (2019), na úrovni státu jde především o diferenciaci demografickou (střední délka života, fertilita – více v kapitole o demografii), sociální (gramotnost) a ekonomickou (HDP na obyvatele). Nejdříve v této kapitole bude nastíněna metodika stanovení chudoby, dále bude popsán vývoj chudoby a vliv nové ekonomické politiky na chudobu v průběhu několika dekad, a nakonec díky komparaci mezi roky 2011 a 2021, bude tato práce schopna odpovědět na následující otázky: Stále ještě platí územní dichotomie sever-jih a bude i po jedné dekádě patřit Bihár a celkově státy severu k nejchudším státům Indie, a naopak reprezentují stále státy jako Kérala, Tamilnádu či Maharáštra bohatý jih? Stále platí rozdělení Indie na prosperující a rychle se rozvíjející západ a stagnující východní polovinu? To vše bude v této kapitole popsáno a detailně analyzováno.

8.1 Metodika stanovení chudoby

Jak píše Daněk a kol. (2014), chudoba je komplexní problém, a proto jsou také přístupy k jejímu definování předmětem diskuzí. Pro mezinárodní srovnání jsou nejčastěji používány ukazatele absolutní příjmové chudoby, například počet obyvatel s příjmem pod hranicí 1,25 \$ na den. Pod touto hranicí žilo v roce 2005 v rozvojových zemích 1,4 miliardy lidí, tedy 25 % obyvatel těchto zemí, zatímco v roce 1981, kdy Světová banka tyto data začala sledovat, to bylo 1,9 miliardy lidí a 52 % tehdejší populace rozvojových zemí (Chan & Ravallion, 2012). Tento přístup převažuje zejména u rozvojových zemí díky jeho jednoduchosti a celkem dobré vypovídací schopnosti. Alternativou k měření chudoby pouze jako příjmové může posloužit vícekriteriální (multidimenzionální) chápání chudoby zahrnující zejména nefinanční charakteristiky, jako dostupnost a kvalitu vzdělání, zdravotní péče, vody a další. S vícekriteriální chudobou bude dále pracováno v dalších částech této práce, jelikož jak píše Haq (2019), ekonomický parametr k určení chudoby nestačí, protože chudoba je dána způsobem života, ekonomický způsob života je jedním z nich, ale není všezahrnující, i když je velmi důležitý. Díky tomuto faktu, bude

pracováno hlavně se socioekonomickými indikátory, které budou podléhat komparaci mezi rokem 2011 a 2021.

Jak již bylo naznačeno, metodika stanovení chudoby je komplexní problém a stačí posunout hranici chudoby jen o malé procento a výsledky mohou být velmi odlišné. Světová banka si prosazuje svou hranici absolutní chudoby pod 2,15 \$ denně (dříve dokonce pod 1,90 \$ denně) (The World Bank, 2024), také Asijská rozvojová banka používá k určení chudoby hranici 2,15 \$ denně (Asijská rozvojová banka, 2011) a Tendularkova komise používá hranici 27,2 rupií na venkově a 33,3 rupií ve městě. Je tudíž nutné mít se na pozoru, jelikož každá metoda absolutní chudoby má svoji hranici, a tudíž i výsledky mohou být velmi různorodé. To nám potvrzují i Dušková a kol. (2011) která píše, že hranice chudoby a metody jejich výpočtu se v jednotlivých zemích liší, a proto výsledky z různých zemí nejsou vzájemně srovnatelné. Lze tedy říci, že vyjádření chudoby podléhá metodickým změnám a není jednoduše redukovatelná do jednoho ukazatele, to ztěžuje i hodnocení vývoje chudoby a její vztahu k ekonomickému růstu (Daněk a kol., 2014). V dalších kapitolách bude práce zaměřena spíše na výpočet s indikátory, které mají návaznost na způsob života daných obyvatel, jelikož je potřeba ukázat hlavně socioekonomické ukazatele, které se nám promítají do chudoby.

8.2 Vývoj chudoby a vliv nové ekonomické politiky na snižování chudoby

Jak píše Ravallion (2010), v Indii žil největší podíl osob pod oficiální hranicí chudoby na konci 60. let, kdy žilo v chudobě asi 60 % indické populace. Od počátku 70. let do druhé poloviny 80. let se výskyt chudoby poměrně rychle snižoval z 57 % k 40 % ve fiskálním roce 1986-87. Poté se pokles chudoby zpomalil a podle některých měření došlo dokonce k obratu a zvýšení podílu chudých, je tím myšleno hlavně období, kdy se spustila ekonomická liberalizace a trend chudoby se nejdříve zvyšoval, ale jak popisují Daněk a kol. (2014), ve druhé polovině 90. let pokračoval trend snižování chudoby až do jejich posledního průzkumu v roce 2009-10. To nám potvrzují i závěry z Asijské rozvojové banky (2011) která píše, že odhady relativní chudoby obecně ukazují pokles chudoby s ekonomickým růstem. Odhady národní hranice chudoby ukazují, že došlo k poklesu výskytu chudoby z 54,9 % v letech 1973-74 na 36 % v roce 2007 (Asijská rozvojová banka, 2011). Asijská rozvojová banka (2011) taktéž důkladně stanovuje, že v letech 2004-2005 činila chudoba na venkově 28,3 % a ve městech 25,7 %. Podle průzkumu

z let 2011-12 došlo za dva roky (od roku 2009-10 do roku 2011-12) k velmi rychlému poklesu chudoby, ale to může být také zpochybňováno tím, jak příliš nízkou hranici nasadila Tendularkova komise⁶, kdy mnozí o téhle hranici nemluví jako o extrémní hranici chudoby, nýbrž o extrémní hranici bídy (Asijská rozvojová banka, 2011).

Jak zmiňuje Haq (2019), v Indii se chudoba stále snižuje a podle odhadů Světové banky v roce 2011 žilo v Indii 268 miliónů lidí, kteří si museli vystačit s méně než 1,90 dolary denně, ale již v roce 2019 se tento počet lidí snížil na 50 milionu lidí, stále je to ale velmi alarmující počet a Indie se stále řadí mezi státy, kde má chudoba svoje epicentrum. Podle údajů z ministerstva pro sociální spravedlnost se podíl lidí žijící pod hranicí chudoby zmenšil z údaje 37,2 % v letech 2004-5 na 29,8 % v letech 2009-10 a 21,9 % v roce 2011-12 (Haq, 2019). Nesmí se ale zapomínat na velké regionální rozdíly v chudobě mezi jednotlivými státy, a tak ve spoustě států žilo v roce 2011-12 mnohem více obyvatel pod hranicí chudoby, než právě zmiňovaných 21,9 %.

Podle hranice chudoby, kterou stanovila Plánovací komise v letech 2009-10, patřilo v roce 2011 přibližně 42 % chudých venkovských obyvatel, zejména zemědělských dělníků, do ekonomicky nejpostiženější skupiny. Je také potřeba říci, že dlouhodobě se vyskytuje také větší míra chudoby mezi kastami (*scheduled casts*⁷) a kmeny (*scheduled tribes*⁷). Jak popisuje Haq (2019), tak ve venkovských oblastech v roce 2011-12 žilo pod hranicí chudoby 32 % lidí žijící v kastách a 45 % kmenů. V několika státech žije pod hranicí chudoby i 50 % obyvatel těchto skupin. Toto tvrzení platí také i o náboženských skupinách, zejména v několika státech je vysoký podíl muslimů pod hranicí chudoby (Džhárkhánd 39,6 %, Assám 34,9 % a Bihár 31,6 %) (Panagariya & Vishal, 2013). Oblasti obývané evidovanými kmeny jsou součástí nedostatečně zastoupených oblastí země. Většina z nich žije ve venkovských oblastech a je zaměstnána v priméru. Haq (2019) také namítá, že navzdory poklesu chudoby, v Indii zůstává k roku 2019 až 8,4 % všech chudých na světě (potvrzuje tvrzení o Indii, jakožto o globálním epicentru chudoby).

⁶ Tendularkova komise je komise pro stanovování hranice chudoby. V roce 2009 prohlásila, že příjem na nově stanovené hranici chudoby (v cenách pro rok 2011) bylo 26 rupií, tj. méně než 10 Kč na venkově a 32 rupií ve městě (Dréze & Sen, 2013).

⁷ Jak píše Xaxa (2001) *scheduled casts a tribes* jsou skupiny, které již od nepaměti patřily mezi nejvíce znevýhodněné v Indii. Indické instituce zajistily určité vize pro jejich blaho, přesto jsou tyto vize daleko od naplnění

Jak píše Daněk a kol. (2014), v Indii podle dat Světové banky žilo v roce 2012 404 miliónů obyvatel, kteří si museli vystačit s méně než \$1,25 na den, to značilo 32,7 % indické populace, při zvýšení hranice chudoby na \$2 na den to bylo více než dvě třetiny (68,8 %) populace. Jak zmiňují Alkire a kol. (2013), z nejchudší miliardy lidí světa jich v roce 2012 žilo 40 % v Indii.

Haq (2019) uvádí, že chudoba sice v roce 2019 klesala, ale velmi pomalu ve srovnání s rychlejším tempem hromadění bohatství, také zmiňuje značnou míru rozdílů mezi venkovem a městem, a to nejen v příjmech, ale také v podílu výdajů na potraviny. Míra chudoby je větší nejen na venkově a v zaostalých státech, ale také ve squatterských osadách, slumech, a hlavně mezi výše zmiňovanými dality⁸, kmeny a etnickými menšinami, kde je příjem mnohem nižší. Haq (2019) také uvádí, že někteří z nejbohatších Indů vlastní stejně, jako dolních 50 % indické populace, celkový majetek činil v roce 2018 440 miliard dolarů. Nejbohatší 1 % obyvatel Indie vlastní 51,5 % národního bohatství, zatímco dolních 60 % vlastní pouze 4,8 % národního bohatství. To značí obrovskou nerovnoměrnost bohatství napříč celým regionem. Haq (2019) ještě pojednává o tom, že bohatá část společnosti si ukusuje v současné době mnohem více socioekonomických výhod na úkor větších nedostatků a chudších společností. Místo toho, aby výhody výroby a rozvoje, který započal v 90. letech stékaly k chudším vrstvám, tryskají nahoru k bohaté části. Jak upozorňuje Edward Royce (2015), když ekonomika expanduje, výroba roste, zisky rostou, bohatá část bohatne a slabší chudne.

Právě tato bohatá vrstva částečně může za velmi malé tempo snižování chudoby, jak píše Daněk a kol. (2014), indická ekonomika stále roste, ale efekt tohoto růstu je omezen jen na některé části indické společnosti: zvláště na bohaté a vzdělané. Právě vzdělaná a bohatá třída byla u politické revolty, která eskalovala v novou ekonomickou politiku, jelikož politika před 90. léty upřednostňovala chudší vrstvy prostřednictvím veřejného distribučního systému a tato politika omezovala příležitosti těchto bohatých skupin.

⁸ Podle Religionistické encyklopedie (2021) jsou dalité (nedotknutelní) jedinci a vrstvy indického obyvatelstva bez tradiční kastovní příslušnosti, a proto jsou považovány za nečisté. V současné době v Indii již kastovní systém oficiálně nefunguje, stále jsou však přístupy k těmto jedincům poněkud rozdílné.

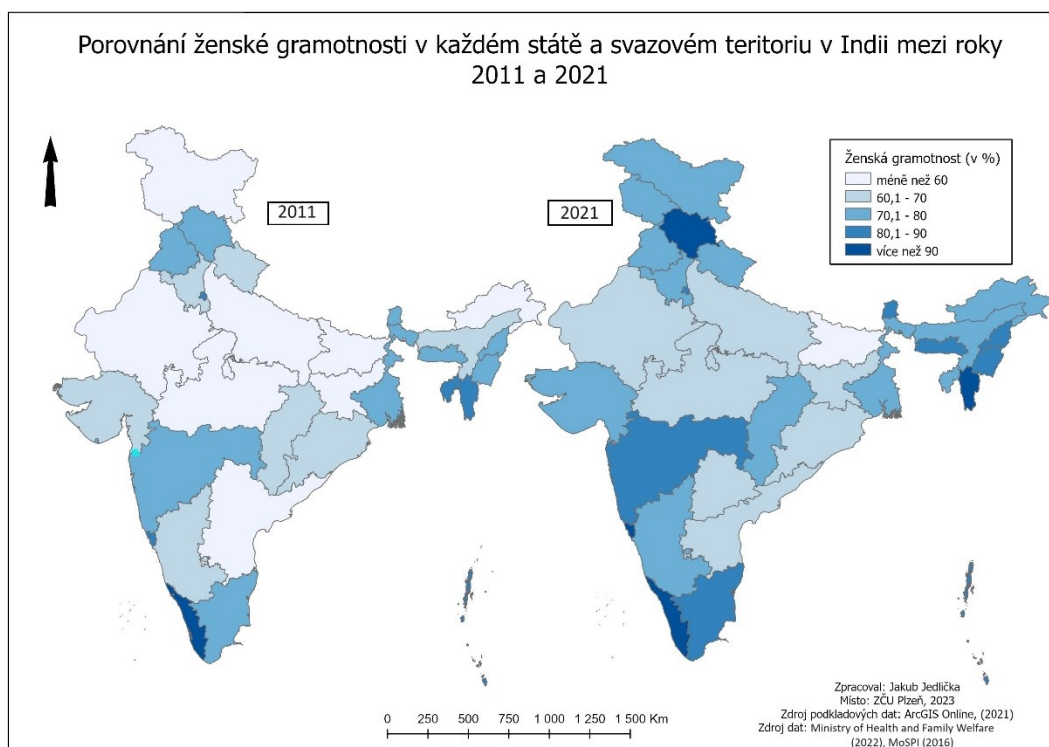
8.3 Regionální nerovnosti v chudobě a jejich komparace mezi roky 2011 a 2021

Daněk a kol. (2014) zmiňují, že změny, které přinesla nová ekonomická politika, byly nerovnoměrně rozloženy nejen sociálně, ale i regionálně. Novou mapu regionálních nerovností dichotomie sever-jih ovlivnily hlavně investice zahraničního kapitálu, které směřovaly hlavně do pobřežních států s již dříve více diferenciovanou ekonomickou strukturou, tedy státy, které byly už před liberalizací relativně bohatší. Jak uvádí Daumal (2013), transformace hospodářství měla pozitivní efekt především pro státy podél západního pobřeží. Státy indického „jihu“, tj. Karnatáka, Tamilnádu, Kérala, Ándhrapraděš a Maharáštra, v roce 1990 vytvářely 29 % HDP Indie, zatímco v roce 2003 to už bylo 42 % a naopak ve státech severu docházelo stále ke koncentraci chudoby. Jak uvádí data z Reserve Bank of India (2013), ještě v roce 2009-10 odkrývaly koncentraci extrémně chudé populace hlavně tři státy, které se nacházely na severu, a to Bihár (54 % obyvatel pod hranicí chudoby) Uttarpraděš (38 %) a Madhjadpraděš (37 %). Koncentruje se chudoba i po jedné dekádě stále do států Gangské nížiny a zůstává bohatství hlavně státům Dekánské plošiny a pobřeží? To bude tato práce postupně odhalovat pomocí různých socioekonomických indikátorů.

Vyjádření chudoby můžeme sledovat pomocí vyjádření gramotnosti, jelikož rozdíly mezi indickými regiony v průběhu demografických procesů souvisí především se vzděláním a postavením žen ve společnosti. Obrázek 14 odhaluje disparity mezi ženskou gramotností mezi jednou dekádou, tj. mezi rokem 2011 a 2021. V roce 2011 se umístilo 8 států ve kterých celková ženská gramotnost sahala pod 60 %. Jak uvádí Anděl a kol. (2019), celková míra gramotnosti v Indii se pohybovala na hranici 69 % u celkové populace starší patnácti let. Průměr gramotnosti kolísá jak podle států, tak podle náboženství, kdy u křesťanů byla v roce 2011 gramotnost nadprůměrná – nad 90 %, zatímco u muslimů o hodně nižší (60 %) (Anděl a kol., 2019). Tento fakt nám potvrzují i Corbridge a kol. (2013), který uvádí, že geografii gramotnosti a nigramotnosti podmiňuje několik podmínek – nigramotnost je nejvíce rozšířena ve venkovských okresech a periferních okresech, zvláště tam, kde je největší podíl kmenového obyvatelstva. V roce 2011 byla ženská gramotnost nejnižší zejména u států Ganžské nížiny, kdy nejmenší počet gramotných žen bychom mohli najít ve státě Bihár – pouze 51,5 %. Naopak velké zlepšení lze pozorovat o dekádu později, v roce 2021 data z National Family Health Survey

ukazují, že pouze jeden stát si „ponechal“ ženskou gramotnost pod úrovní 60 % (Ministry of Health and Family Welfare, 2022). Tento stát je opět Bihár s hodnotou pouze 55 % gramotných žen. A proč má stále Bihár nejhorší statistiky v oblasti vzdělávání? V této oblasti je stále nedostatek učitelů, tomuto faktu napovídají i statistiky z reportu UDISE, které říkají, že Bihár drží neblahé prvenství v počtu žáků na jednoho učitele (celkem 47 žáků) (Ministry of Education, 2021). Dále v tomto státě připadá pouze 6 učitelů na jednu školu, což je v tak lidnatém státě velmi málo a stále více jak 10 % škol v tomto státě, není připojeno na elektřinu (Ministry of Education, 2021). Statisticky se sice za jednu dekádu zlepšily, ale stále však chybí mnoho, aby se gramotnost rapidně zvyšovala, zvláště ve státech Ganžské nížiny. Statisticky gramotnosti se postupně zlepšují, ale podobně jako u vyjádření chudoby v ekonomických číslech, velmi pomalu. Jak zmiňuje NUEPA (2013), chybí mnoho hlavně z hlediska základní infrastruktury, vždyť ještě v roce 2011 15 % škol nemělo toalety pro dívky, a pouze 32 % škol bylo napojeno na elektřinu. Tento nedostatek se dá sledovat hlavně ve venkovských školách na severu Indie, kde je většina finančních prostředků alokována na platy učitelů, tudíž nezbyvají peněžní prostředky na dovybavení jednotlivých tříd, s tím souvisejí i stále trvající disparity mezi státy Ganžské nížiny a státy Dekánské plošiny. Detailnější pohled na gramotnost obyvatel jednotlivých států a teritorií lze nalézt v příloze C.

Obr. 14:

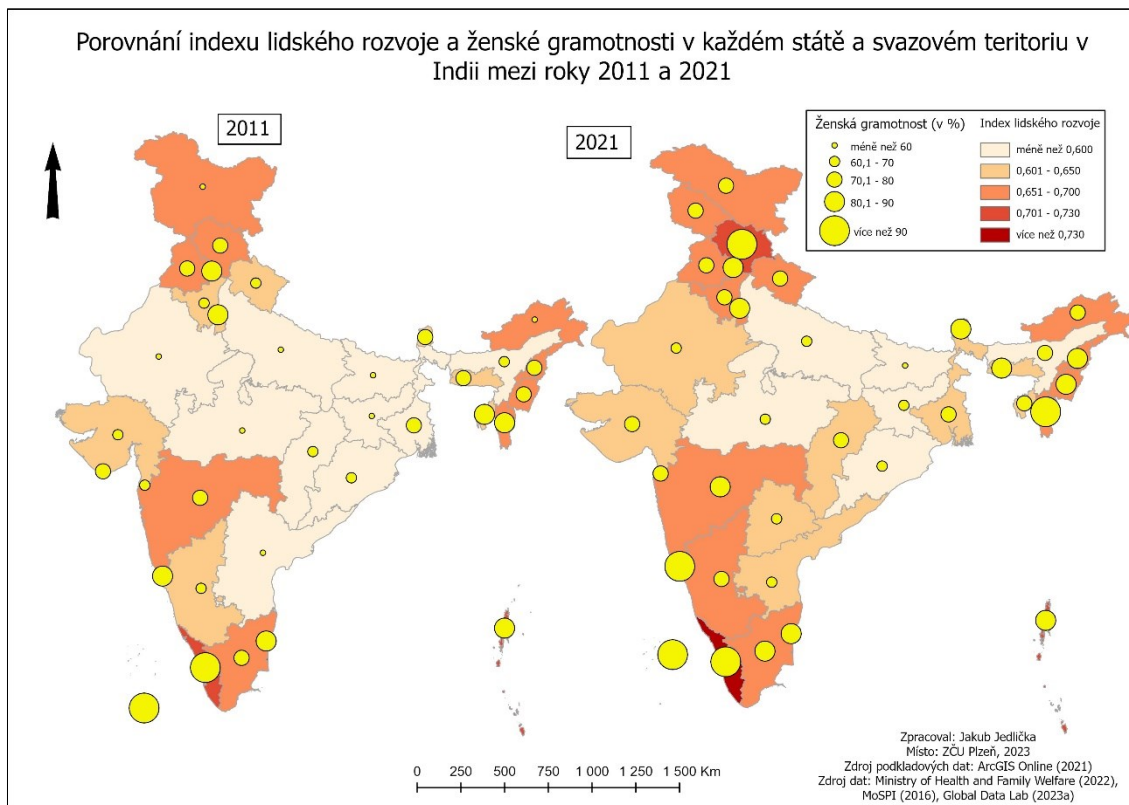
Jiné vyjádření chudoby – avšak s podobnou mapou geografických rozdílů nám poskytuje index lidského rozvoje (human development index), tento index je pravidelně sestavován podle metodiky Rozvojového programu OSN. Podle United Nations Development Programme (2023) se úroveň rozvoje vyjadřuje pomocí tří indikátorů: úmrtnosti (vyjádřené nadějí na dožití při narození), vzdělání (průměrný a očekávaný počet školní docházky) a příjmu (HDP na obyvatele). Průměrné HDI za celou Indii bylo podle dat Global Data Lab (2023a) v roce 2021 0,633. V kontextu celého světa by se Indie řadila na 132. místo mezi Marshallovy ostrovy a Ghanu. Při detailním prozkoumání HDI jednotlivých spolkových států a svazových teritorií v Indii se nejlépe za rok 2021 umístil stát Kérala s hodnotou 0,752. V porovnání v evropském měřítku by se řadil tento spolkový stát za Arménii a v celosvětovém měřítku by mu patřila 89. pozice (Human Development Programme, 2023). Metodika indexu hodnotí čtyři škály ⁹hodnoty HDI indexu, v roce 2011 se do nejnižší škály v rozmezí hodnot 0,350-0,549 dostali hned čtyři spolkové státy (Bihár, Uttarpradéš, Urísa a Madhjadpradéš) – z nichž tři státy bychom mohli označit za státy indického severu. Naopak do druhé nejlepší škály hodnot v rozmezí 0,700-0,799 se dostalo za rok 2011 hned šest států, z toho 3 svazová teritoria. V roce 2021 se zmiňované čtyři státy již vymanili z nejhorší škály HDI indexu, avšak Bihár zůstává nadále poslední s hodnotou 0,571. Naopak do druhé nejlepší škály se dostalo hned deset států v čele s Kéralou. Do nejlepší škály v rozmezí 0,800-1,000 se nedostal žádný stát. V příloze D lze najít, jak na tom byly jednotlivé státy či svazová teritoria z pohledu HDI za rok 2011 a 2021 a také detailně ukazuje indický průměr a jak (a jestli vůbec) se státům podařilo vymanit z hodnoty HDI pod indickým průměrem.

Na obr. 15 lze vidět porovnání indexu lidského rozvoje a již dříve zmiňované ženské gramotnosti. V obrázku je znázorněno, jak zejména ve státech chudého severu spolu gramotnost a HDI index korelují – ve státech s malým výsledným indexem lidského rozvoje se dá většinou shledat i poměrně malé procento ženské gramotnosti. Najdeme zde samozřejmě i výjimky, tyto výjimky mohou být spojené s jednotlivými politikami daného státu a spoustou dalších jiných faktorů. Největší výjimky lze nalézt zejména v roce 2011 například ve státě Džammú a Kašmír – hodnota HDI 0,681 a výsledná ženská gramotnost pouze 56,4 % nebo stát Rádžastán – hodnota HDI 0,612 a gramotnost pouze 52,1 %. Jak je ale vidět i z výsledného korelačního obrázku 17, v roce 2021 výjimky nejsou tak patrné,

⁹ 0,350-0,549 (low); 0,550-0,699 (medium); 0,700-0,799 (high); 0,800-1,000 (very high) (Human Development Programme, 2023)

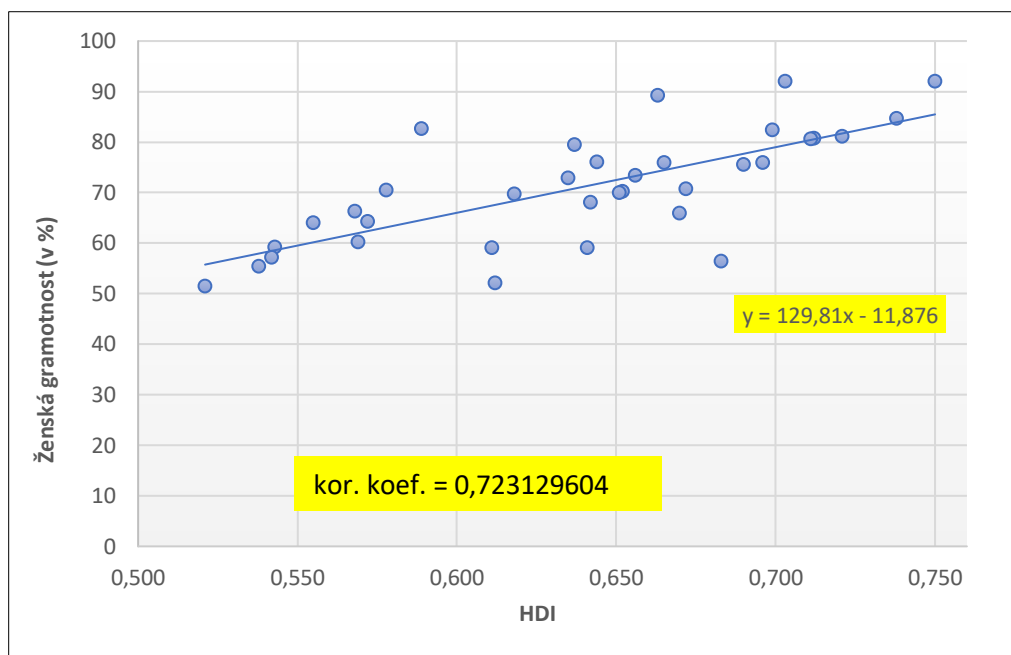
a tak po jedné dekádě ještě více záleží na vztahu mezi ženskou gramotností a indexem lidského rozvoje.

Obr. 15:

Výslednou korelaci bylo nutné ověřit i statisticky. Korelace je závislost mezi dvěma veličinami. Míru korelace vyjadřuje tzv. korelační koeficient, který může nabývat hodnot od -1 do 1. Hodnota 0 znamená, že mezi veličinami žádná závislost není. Hendl (2004) píše, že kladné hodnoty znamenají vztah mezi veličinami „čím více – tím více“, s růstem jedné veličiny roste i druhá, a naopak záporné hodnoty znamenají, že je mezi veličinami vztah „čím více – tím méně“, tedy s růstem jedné veličiny druhá veličina klesá. Můžeme tedy říct, že čím blíže je hodnota korelačního koeficientu jedné nebo mínus jedné, tím je vztah silnější. Hodnoty kolem nuly znamenají, že hodnoty žádný vztah nemají. Pro výpočet byl zvolen Pearsonův koeficient, jelikož je to ideální korelační koeficient pro výpočet vztahu mezi dvěma proměnnými a je vhodný, pokud jsou obě proměnné měřeny na intervalové škále a nemají výrazně odlehlé hodnoty (Hendl, 2004).

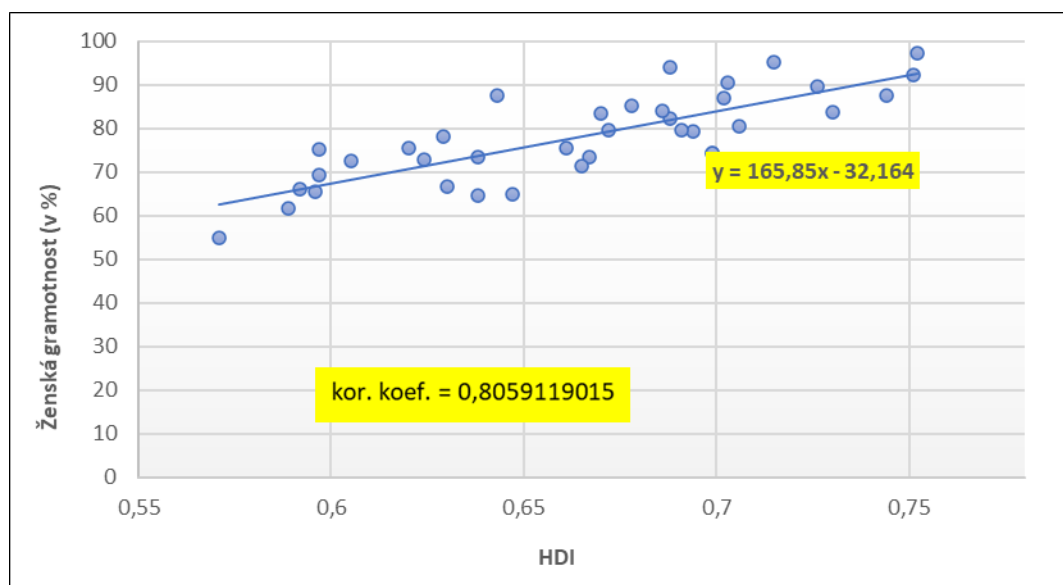
Obr. 16: Závislost ženské gramotnosti a HDI za rok 2011

zdroj: Global Data Lab (2023a), MoSPI (2016), zpracováno autorem

Z obrázku 16 vyplývá, že korelační koeficient mezi dvěma veličinami činil celkem 0,72. Lze hovořit o poměrně silné korelaci. Jak je ale z grafu patrné, lze zde najít výjimky, které poměrně silnou korelaci vyvrací, ale na druhou stranu, výjimky nejsou tak výrazně odlehlé, aby bylo za potřeby použít Spearmanův korelační koeficient.

Obr. 17: Závislost ženské gramotnosti a HDI za rok 2021

zdroj: Global Data Lab (2023a), Ministry of Health and Family Welfare (2022), zpracováno autorem

Oproti hodnotám z obrázku 16, jsou hodnoty z obrázku 17 na první pohled vyrovnanější. To značí i výsledný korelační koeficient, který udává hodnotu 0,81, tudíž je o poznání větší než za předchozí dekádu. Závěrem lze říci, že z těchto dvou příkladů lze skutečně dobře vyzorovat silné existující vazby mezi ženskou gramotností a indexem lidského rozvoje a že vztah mezi těmito indikátory lze určitě shledat.

Jak bylo zmíněno v metodice o stanovení chudoby, chudoba je dána spíše způsobem života, právě mezinárodní index bohatství porovnává způsob života jednotlivých domácností. Jak udává statistický web Global Data Lab (2023b), který spolu s rozvojovým programem OSN tento indikátor vytvořil, mezinárodní index bohatství je srozumitelné měřítko pro srovnávání výkonnosti společnosti s ohledem na bohatství, nerovnost a chudobu. Tento index se pohybuje od 0 do 100, přičemž 0 představuje domácnosti, které nemají žádný majetek a bydlení s nejnižší kvalitou a 100 představuje domácnosti, které mají všechna aktiva a bydlení nejvyšší kvality, index je vypočítán na základě přiřazené váhy jednotlivých indikátorů. V tabulce 4 je uveden přehled aktiv na nichž je index založen, v tabulce jsou také zdůrazněné váhy pro výpočet indexu. Jak píše Smits a Steendijk (2014), mezi aktiva patří sedm předmětů dlouhodobé spotřeby (vlastnictví televize, ledničky, telefonu, jízdního kola, automobilu, levných a drahých náčiní), přístup ke dvěma veřejným službám (voda a elektřina) a tři charakteristiky bydlení (počet místností na spaní, kvalita podlahového materiálu a používání toalety). Do konečného výsledku se započítá ještě konstanta 25,00447, která vychází z výpočtu hrubých vah indikátorů a slouží pro to, aby výsledek získal váhu s intuitivně přitažlivým rozsahem, to znamená, aby domácnost, která by dosáhla nejlepšího výsledku, měla hodnotu 100.

Tab. 4: Jednotlivé indikátory mezinárodního indexu bohatství a jejich váhy

Spotřební zboží dlouhodobé spotřeby (ANO/NE)	Váha	Charakteristika bydlení	Váha	Veřejné služby	Váha
Televize	8,612657	<i>Materiál podlahy</i>		<i>Přístup k elektřině</i>	8,056664
Chladnička	8,429076	Nízká kvalita	-7,558471	<i>Zdroj vody</i>	
Telefon	7,127699	Střední kvalita	1,227531	Nízká kvalita	-6,306477
Auto	4,651382	Vysoká kvalita	6,107428	Střední kvalita	-2,302023
Jízdní kolo	1,84686	<i>Toaletní zařízení</i>		Vysoká kvalita	7,952443
Levné náčiní (<50\$)	4,118394	Nízká kvalita	-7,439841	(+ konstanta 25,004)	
Drahé náčiní (>300\$)	6,507283	Střední kvalita	-1,090393		
		Vysoká kvalita	8,140637		
		<i>Počet pokojů</i>			
		Nula nebo jedna	-3,699681		
		Dva	0,38405		
		Tři nebo více	3,445009		

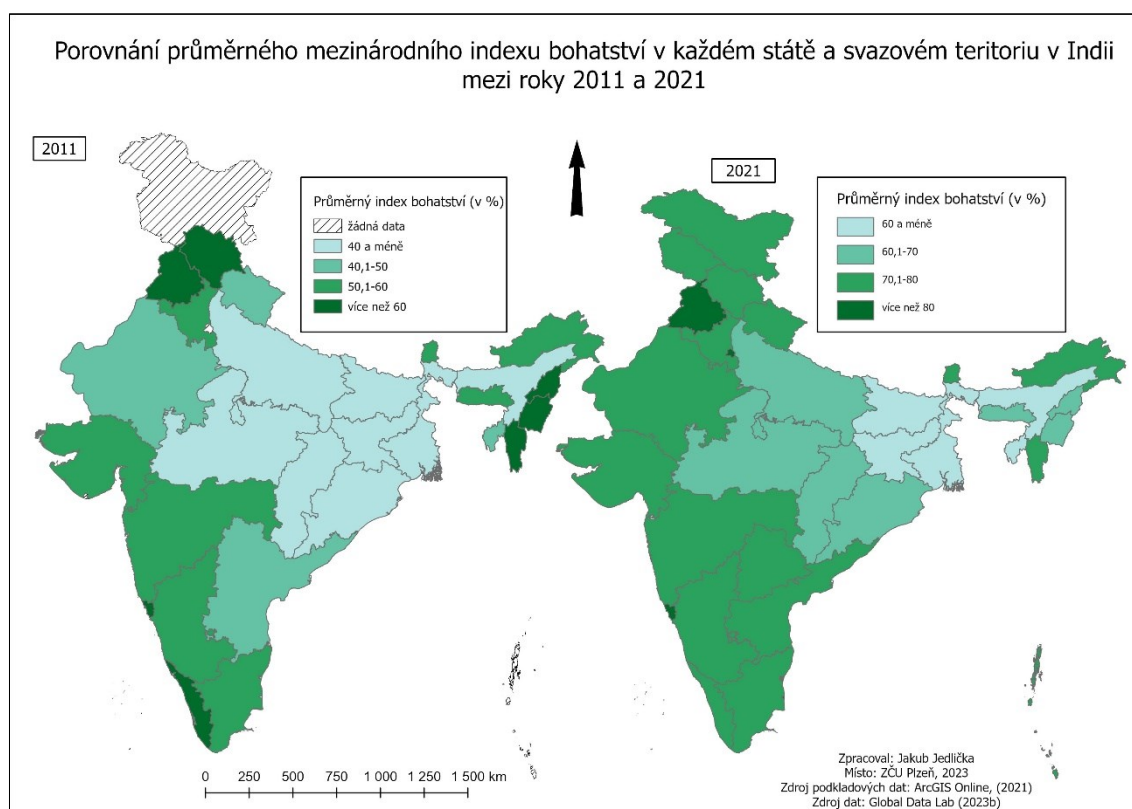
zdroj: Smits a Steendijk (2014), zpracováno autorem

Jak udává Smits a Steendijk (2014), kategorie proměnných je potřeba vysvětlit, zdroj vysoké kvality vody je balená voda nebo voda přiváděná potrubím do obydlí, střední kvalita je veřejný vodovod nebo chráněná studna, nízká kvalita je nechráněná studna, pramen, povrchová voda. Vysoká kvalita toaletního zařízení je soukromý splachovací záchod, střední kvalita je veřejné WC či vylepšená latrína a nízká kvalita je tradiční latrína, závěsný záchod, nebo žádné záchodové zařízení. Kvalita podlahy je vysoká, pokud to je dokončená podlaha s parketami, kobercem, dlažbou nebo keramikou. Střední kvalita je cement, beton nebo surové dřevo a nízká kvalita je zemina, hnůj nebo žádná podlaha.

Na obrázku 18 je znázorněn průměrný index bohatství pro jednotlivé domácnosti za jednotlivé státy a unijní teritoria. V roce 2011 průměrný index bohatství dosahoval nejnižší hodnoty 40 a méně zejména ve státech Ganžské nížiny, naopak hodnota 60 a více se objevuje ve dvou státech geografického severu a samozřejmě také ve státě Kérala a Góa, tyto státy mají dlouhodobě nejlepší statistiky ve všech socioekonomických indikátorech, mimochodem i díky speciálním politikám a lepšího postavení žen ve společnosti. Jak zmiňují Anděl a kol. (2019) funguje zde tzv. Kéralský model vývoje,

tamější vláda investuje do rozvoje moderních technologií, rozvíjí cestovní ruch, tyto fakty nám potvrzují i vysoká čísla v jiných indikátorech. V roce 2021 se čísla ve všech státech Indie v indexu bohatství rapidně zvýšila (proto musela být upravena i legenda v obrázku 18). V roce 2021 se již většina zemí (hlavně země Dekánské plošiny a západní země) pohybovaly v rozmezí 70,1-80 průměrného indexu bohatství, v roce 2011 by patřily do této škály pouze státy Góa (78,1) a Mizorám (76,2). A naopak ve škále z roku 2011, kde se daly shledat státy, které měli průměrný index bohatství pod 40, v roce 2021 žádný ze států nedosahoval tak malých hodnot, jelikož nejmenší průměrnou hodnotu tohoto indexu má stát Bihár (51,8), stát Západní Bengálsko (59,6), Džhárkhánd (52,6), Assám (53) a Tripura (57). Tudíž stále se dá mluvit o faktu, že i v roce 2021 mají nejmenší úroveň žití státy Ganžské nížiny a státy, kam se orientuje průmysl, zejména těžba.

Obr. 18:

8.4 Závěr: proměna indikátorů podmaňující chudobu za jednu dekádu

Analýza mezi jednotlivými indikátory podmiňující chudobu ukázala, že i přes určitý pokrok v jednotlivých indikátorech a celkovému snižování chudoby na národní úrovni, regionální disparita v Indii zůstává značná. Rozdíly mezi chudými státy Ganžské nížiny a státy Dekánské plošiny prohloubila hlavně ekonomická liberalizace spuštěná v roce 1991 v důsledku celosvětové dlužní krize. Díky restrukturalizaci ekonomiky se spustil příliv zahraničních investic do Indie (do dříve centralizované ekonomiky) a po tomto otevření se zahraničnímu trhu měly výhodu svazové státy orientující se při pobřeží s velkými přístavy a již vyvinutou počáteční infrastrukturou, tudíž právě rok 1991 je rokem, kdy se regionální disparity mezi státy začaly výrazně prohlubovat. V období mezi roky 2011 a 2021 bylo zaznamenáno zlepšení u všech států v indikátorech chudoby, konkrétněji v ženské gramotnosti, indexu lidského rozvoje a indexu bohatství. Velký problém však tkví v rychlosti snižování těchto disparit. Velmi malým tempem se zvyšuje ženská gramotnost ve státech Ganžské nížiny, především v Uttarpradéši, Madhjapradéši, Džhárkhandu a Biháru, kde ženská gramotnost dosahovala pod úroveň 70 % gramotných žen v roce 2021, Bihár dokonce zvýšil ženskou gramotnost za jednu dekádu pouze o 3,5 %. Situace není příznivá také ve státech tzv. stagnující východní poloviny, především v největších státech Asámu a Arunáčalpradéši. Naopak státy orientující se poblíž Dekánské plošiny jsou na tom z hlediska ženské gramotnosti podstatně lépe, zejména stát Kérala, kde lze shledat úctyhodnou gramotnost žen na úrovni 97,4 %. Podobné závěry lze najít i v hodnotách indexu lidského rozvoje mezi jednou dekádou. Vůbec nejhorší pozici si v tomto indexu „udržel“ i po jedné dekádě stát Bihár a těsně před ním se umístily v roce 2021 státy jako Džhárkhánd, Uttarpradéš, Madhjapradéš, Uriša či Asám, tudíž všechny státy, které lze považovat za státy orientující se poblíž Ganžské nížiny. Bihár skončil též poslední v hodnocení indexu bohatství, tudíž tvrzení o Biháru, jakožto o státu s nejhoršími hodnotami indikátorů chudoby a životní úrovně, je zcela na místě.

Úplným závěrem této kapitoly lze říct, že v kontextu viditelného ekonomického růstu Indie a její snahy o integraci do globálního trhu zůstává velkou výzvou najít rovnováhu mezi ekonomickým růstem a vyšším tempem snižování chudoby, především ve státech Ganžské nížiny, kde pravidelně vystupují, i po jedné dekádě, státy s nejhoršími hodnotami indikátorů životní úrovně a chudoby. Indie určitě dosáhla určitého pokroku ve snižování chudoby a celkově ve zlepšení životních podmínek svých obyvatel. Avšak tento růst probíhá stále malým tempem, a tak stále lze mluvit o územní dichotomii sever-jih.

9 Multidimenzionální index chudoby

Pro rozložení změn v geografickém rozložení chudoby v čase bylo zvoleno vícerozměrné vyjádření chudoby, které je méně zatíženo metodickými změnami a vyjadřuje komplexnější chápání chudoby, než jen příjmová (Daněk a kol., 2014). Historicky převládal odhad chudoby, který spoléhal na peněžní příjem jako na jediný ukazatel. Nicméně globální multidimenzionální index chudoby (neboli vícerozměrná chudoba) zachycuje překrývající se deprivace ve zdraví, vzdělávání a životním standardu (NITI Aayog, 2023). Tento index vytvořila Oxfordská iniciativa pro chudobu a lidský rozvoj [OPHI], což je ekonomické výzkumné centrum v rámci Oxfordského oddělení mezinárodního rozvoje na Oxfordské univerzitě, spolu s Rozvojovým programem organizace spojených národů [UNDP]. OPHI (2023) popisuje, že tento index posuzuje chudobu na individuální úrovni za pomoci 12 indikátorů. Tabulka 5 ukazuje všech dvanáct indikátorů včetně jejich deprivací a relativní váhy. Domácnost se považuje za multidimenzionálně chudou, pokud je její deprivací skóre větší než 0,33. Tato kapitola se bude výhradně věnovat vývoji vícerozměrné chudoby populace, která se počítá jako podíl vícerozměrně chudých a celkové populace v daném státě. Tento indikátor ovšem také dokáže zobrazit intenzitu chudoby. Intenzita se vypočítává jako poměr skóre deprivace pro domácnosti postižené multidimenzionálními nedostatky vůči celkovému počtu takto postižených domácností, což umožňuje konstatovat, že tento výpočet sumarizuje, jak vážné jsou nedostatky těchto domácností. Výsledný index multidimenzionální chudoby (MPI) se počítá jako součin mezi vícerozměrně chudou populací a intenzitou.

Tab. 5: Jednotlivé indikátory indexu vícerozměrné chudoby a jejich deprivace a váha

Rozměr	Indikátor	Deprivovaný, pokud...	Relativní váha
Vzdělávání (1/3)	Roky školní docházky	Žádný člen domácnosti ve věku 10 let nebo starší nemá dokončené alespoň šest let školní docházky.	1/6
	Školní docházka dítěte	Každé dítě v domácnosti, které je ve školním věku nenavštěvuje školu do věku, ve kterém by mělo dokončit 8. třídu.	1/6
Zdraví (1/3)	Úmrtnost dětí	V posledních pěti letech zemřelo v domácnosti nějaké dítě.	1/12
	Výživa	Každé dítě ve věku 0-59 měsíců nebo žena ve věku 15-49 let nebo muž ve věku 15-54 let, pro které jsou k dispozici údaje o výživě a zjistí se, že dochází k podvýživě.	1/6
	Mateřské zdraví	Každá žena v domácnosti, která porodila v průběhu pěti let předcházejícího šetření a neabsolvovala alespoň 4 návštěvy předporodní péče při posledním porodu, nebo jí během porodu neposkytl pomoc dostatečně vyškolený zdravotnický personál při posledním porodu.	1/12
Životní úroveň (1/3)	Elektrína	Domácnost je bez elektriny.	1/21
	Zlepšení hygieny	Hygienické zařízení domácnosti není zlepšeno, nebo se zlepšuje, ale sdílí se s ostatními domácnostmi.	1/21
	Bezpečná pitná voda	Domácnost nemá přístup k nezávadní pitné vodě, nebo je vzdálena 30 minut chůze či více od domova, včetně cesty tam i zpět.	1/21
	Bydlení	Domácnost má nevyhovující bydlení: podlaha je vyrobena z přírodních materiálů nebo jsou střecha a stěna vyrobeny z přírodních materiálů.	1/21
	Palivo na vaření	Domácnost vaří na hnoji, dřevě nebo dřevěném uhlí.	1/21
	Majetek	Domácnost nevlastní více než jedno rádio, televizor, telefon, motocykl nebo ledničku a nevlastní osobní ani nákladní automobil.	1/21
	Bankovní účet	Žádný člen domácnosti nevlastní bankovní účet.	1/21

zdroj: NITI Aayog (2023), zpracováno autorem

9.1 Vývoj vícerozměrné chudoby populace

Vícerozměrná chudoba se zjišťuje pomocí dotazníků z výběrového šetření National Health Family Survey. Právě díky těmto šetřením práce může zkoumat vývoj chudoby vícerozměrné chudé populace v průběhu několika dekád. Tato práce se bude soustředit především na vývoj během posledních dvou šetření, ale je přinejmenším zajímavé si ukázat, jaký byl podíl chudých lidí i v předešlých letech a jak tento vývoj pokračuje. Detailní informace nám udává tabulka 6, která v sobě zahrnuje údaje o vícerozměrné chudobě populace v průběhu dvou dekád. Pokud se srovná vývoj za posledních pět let, je zajímavým zjištěním, že všechny vybrané státy podíl chudých snížily. Grafické znázornění absolutního počtu chudých obyvatel mezi roky 2015-16 a 2019-21 lze zjistit z obrázku 20, kdežto grafické znázornění procentuálního snížení chudých obyvatel mezi těmiž roky ukazuje obrázek 21. Další zajímavá data, tentokrát o změnách procent deprivací v jednotlivých ukazatelích multidimenzionálního indexu, lze vyčíst z obrázku 19, který nám dává odpověď na výzkumnou otázku, zda lze očekávat zlepšení ve všech dvanácti indikátorech multidimenzionálního indexu mezi roky 2015-16 a 2019-21.

Tab. 6: Podíl obyvatel vybraných států žijících ve vícerozměrném chápání chudoby za jednotlivé roky a změna procentuálního snížení chudých obyvatel

Stát	Podíl chudých v roce 1999 (v %)	Podíl chudých v roce 2006 (v %)	Podíl chudých v roce 2015-16 (v %)	Podíl chudých v roce 2019-21 (v %)	Změna procentuálního snížení chudých obyvatel mezi roky 2015-16 a 2019-21 (v %)
Góa	24,4	13,2	3,76	0,84	77,66
Džammú a Kašmír	46	31,7	12,56	4,8	61,78
Tamilnádu	42,8	26,4	4,76	2,2	53,78
Manípur	44,6	32,4	16,96	8,1	52,24
Ándhrapraděš	56,7	41,6	11,77	6,06	48,51
Maharáštra	46	32,9	14,8	7,81	47,23
Rádžastán	63,5	58,5	28,86	15,31	46,95
Urísa	70,8	58,7	29,34	15,68	46,56
Mizorám	32,6	21,1	9,78	5,3	45,81
Západní Bengálsko	60,8	53,8	21,29	11,89	44,15
Madhjapraděš	67,6	62,4	36,57	20,63	43,59
Arunáčalpraděš	47,2	53,8	24,23	13,76	43,21
Ásám	65,7	54,9	32,65	19,35	40,74
Karnátaka	50,8	37,5	12,77	7,58	40,64
Harijána	40,3	33,1	11,88	7,07	40,49
Uttarpraděš	64,9	59,5	37,68	22,93	39,15
Nágsko	50,4	44,4	25,16	15,43	38,67
Gudžarát	47,9	36	18,47	11,66	36,87
Himáčalpraděš	36,3	24,3	7,59	4,93	35,05
Bihár	76,1	72	51,89	33,76	34,94
Sikkim	36,1	28,9	3,82	2,6	31,94
Kérala	32,6	9,5	0,7	0,55	21,43
Tripura	55,5	46,6	16,62	13,11	21,12
Pandžáb	25,7	19,2	5,57	4,75	14,72
Méghaláj	67,4	55,2	32,54	27,79	14,60

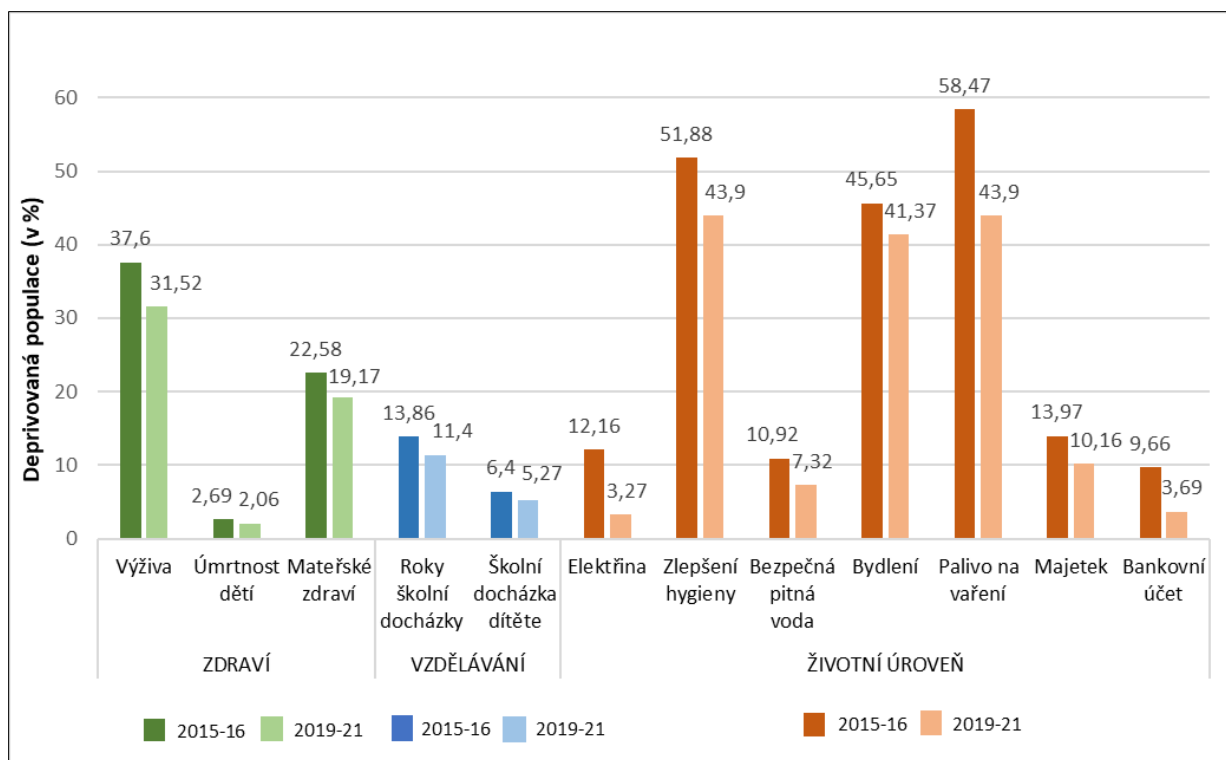
zdroj: Daněk a kol. (2014), NITI Aayog (2023), zpracováno autorem

Poznámka: Státy jsou seřazeny sestupně podle největší procentuální změny vícerozměrně chudých obyvatel mezi roky 2015-16 a 2019-21, kdy rok 2015-16 se počítá jako báze 100 %; do výběru nejsou zahrnuty unijní teritoria a státy vytvořené až po roce 2000; barevná škála v tabulce souhlasí s barevnou škálou z obr. 21

Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, vícerozměrná chudoba populace se určuje za pomoci deprivací v jednotlivých indikátorech. Obr. 19 se snaží poukázat na rozdíly v deprivacích v každém indikátoru mezi roky 2015-16 a 2019-21 a dává odpověď na již výše zmíněnou výzkumnou otázku. Jak je na první pohled zřejmé, Indie snížila deprivace ve všech zmiňovaných indikátorech, ale procenta deprivace se u některých indikátorů snižují velmi malým tempem. Stále je vidět nedostatek ve zlepšení hygieny, a právě hygiena v Indii byla vždy sporným tématem. Podle WHO (2024b) jsou zlepšená

hygienická zařízení definována jako zařízení, která oddělují lidský odpad od lidského kontaktu. Zlepšená sanitace zahrnuje splachování do potrubního kanalizačního zařízení, latríny septiku, vylepšené odvětrávací latríny nebo latríny s deskovými nebo kompostovacími toaletami. Tyto nedostatky i v současné době velice podkopávají rychlejší expanzi pro snižování chudoby a zlepšení hygienických podmínek stále zůstává jako rozvojový cíl desetiletí pro Indii. Další nedostatky jsou sledovány v sekci indikátoru bydlení, ten podle tab. 5 říká, že domácnost má nevyhovující bydlení, když je podlaha vyrobena z přírodních materiálů nebo jsou střecha a stěna vyrobeny také z přírodních materiálů. Stále také domácnosti vaří na dřevě, hnoji či dřevěném uhlí, což se odrazuje v indikátoru palivo na vaření. Velký problém byl také sledován v indikátoru ve výživě. Ten říká, že v domácnosti, kde se vyskytuje dítě ve věku 0-59 měsíců nebo žena ve věku 15-49 let či muž ve věku 15-54 let, dochází k podvýživě (NITI Aayog, 2023). Tento indikátor se daří zlepšovat jen velmi malým tempem a jeho snižování je klíčové pro budoucí rozvoj Indie, jelikož podvýživa byla vždy velkým problémem nejen v této zemi a jejím snížení se očekává, že by se podařilo zvýšit i samotnou životní úroveň obyvatel (NITI Aayog, 2023).

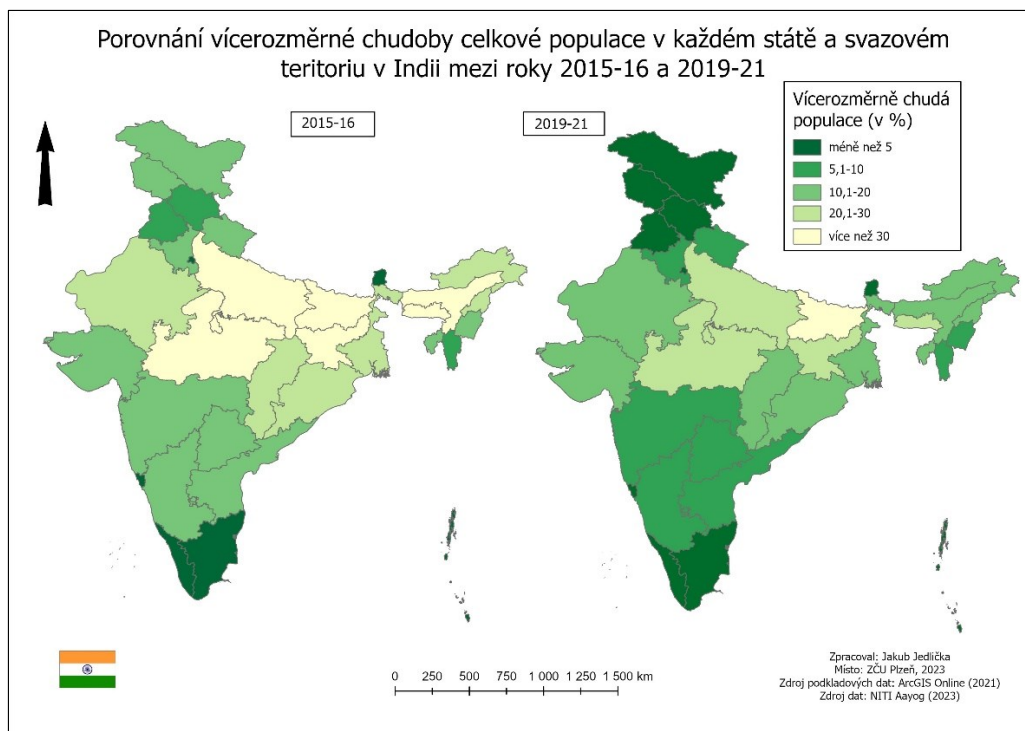
Obr. 19: Procento z celkového počtu obyvatel Indie, kteří jsou deprivováni v jednotlivých ukazatelích indexu multidimenzionální chudoby mezi roky 2015-16 a 2019-21

zdroj: NITI Aayog (2023), zpracováno autorem

Geografické rozložení „vícerozměrně chudých“ je podobné jako v rozložení hodnot v indexu lidského rozvoje či v indexu bohatství. Detailní grafické rozložení podílu chudých mezi roky 2015-16 a 2019-21 lze vypočítat z obr. 20. Všechny státy s nadprůměrným podílem vícerozměrně chudých se během dvou dekád nacházely na severu a východě Indie. Nejvíce je tato chudoba rozšířena v lidnatých státech jako Bihár, Madhjapraděš, Uttarpraděš a Urísa. V těchto státech na přelomu tohoto století žila i více než půlka obyvatel ve vícerozměrné chudobě. Jak již bylo zmíněno, chudoba se za posledních 20 let značně zredukovala, v chudších státech byl ale pokles chudoby poněkud podprůměrný a značně geograficky nerovnoměrný. Naopak k rychlejšímu poklesu během těchto dvou dekád došlo v jižních státech neboli státech Dekánské plošiny. Tento fakt potvrzuje i grafické znázornění vícerozměrně chudé populace mezi roky 2015-16 a 2019-21, kde se za poslední roky zredukovala chudoba tak, že v současné době lze najít tyto státy v nejnižších patrech vícerozměrně chudé populace a škála nepřesáhne hodnoty více než 10,1 % chudých obyvatel v daných jižních státech. Naopak ve škále více než 30 % chudých v roce 2015-16 zůstaly státy jako Bihár, Uttarpraděš, Méghálaj, Asám a Madhjapraděš, tudíž všechny státy, které se označují jako státy Ganžské nížiny či státy, které se dělí na stagnující východní polovinu. Jak již bylo zmíněno, v těchto státech měla redukce chudoby poněkud pomalejší tempo, ale navzdory tomu již v roce 2019-21 se tyto státy ze škály přesahující více jak 30 % vícerozměrně chudých vymanily, kromě státu Bihár, kde data z posledního šetření ukazují, že zde žije celkem 33,76 % vícerozměrně chudých obyvatel.

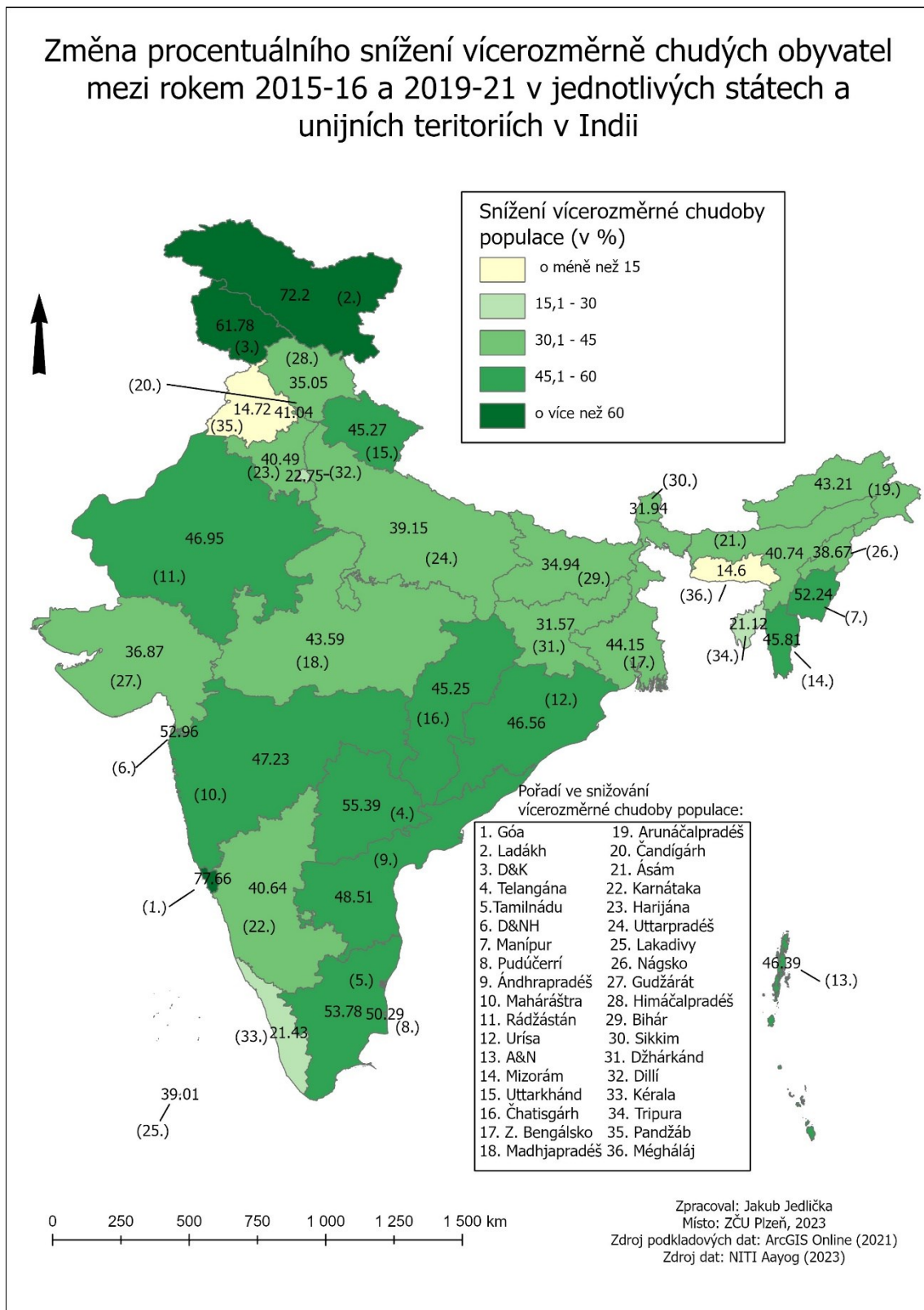
Obr. 20:

Na obrázku 21 lze graficky sledovat změnu procentuálního snížení vícerozměrných chudých obyvatel mezi roky 2015-16 a 2019-21, tento ukazatel také detailně ukazuje tabulka 6. Již na první pohled je jasné, že se vícerozměrná chudoba snižovala nejvíce v rozmezí 15,1 – 45 % a to i u států, kde se v obou daných časových obdobích dalo sledovat to, že je zde největší podíl obyvatel postižených vícerozměrnou chudobou. A právě proto je zde největší procentuální snížení vícerozměrně chudých obyvatel. Tyto státy totiž měly mnohem větší základ chudých obyvatel v roce 2015-16, než například stát Kérala, který reprezentuje indický jih, kde se chudoba samozřejmě také snižuje, ale již zde není takový prostor pro snižování, protože již v roce 2015-16, byl základ chudých obyvatel poměrně malý. A naopak například u jižního státu Tamilnádu (snížení o 53,78 %) by se mohlo zdát, že do tohoto státu se zařadilo v roce 2015-16 velké % lidí postižených touto chudobou. Opak je však pravdou, jelikož stát Tamilnádu snížil svou chudobu z 4,76 % na 2,2 % všech vícerozměrně chudých obyvatel (tudíž o 53,78 %), tato metodická vsuvka ovšem postihuje i některé další státy. Podobně jako u dalších indikátorů podmiňující chudobu ovšem platí to, že se chudoba u chudších severních států snižuje, ale velmi malým tempem, aby se dalo hovořit o vymýcení chudoby. Největší procentuální snížení chudoby proběhlo ve státě Góa a unijních teritoriích Ladákh a Džammú a Kašmír, tyto

dva státy významně těží z toho, že byly v roce 2019 rozděleny a jsou nyní spravovány vládou Indie.

Obr. 21:

Diskuze

První část diskuze se bude věnovat stručným zodpovězením výzkumných otázek, které byly definovány v kapitole o metodologii. Druhá část diskuze se bude zabírat určitými limity provedeného výzkumu a závěr této kapitoly bude věnován doporučením témat pro navazující výzkumy sledující socioekonomické disparity v rámci Indie. Odpověď na hlavní cíl práce je pak popsán v poslední kapitole v úplném závěru této práce.

Díky vyčlenění jednotlivých indikátorů podmiňující chudobu, hospodářství a demografii a postupnému naplňování hlavního cíle byla práce schopna odpovědět na zvolené výzkumné otázky:

1) Lze i po jedné dekádě stále pozorovat výraznou územní dichotomii sever-jih a má stát Bihár stále nejhorší hodnoty v indikátorech chudoby?

Ano, i po jedné dekádě lze sledovat výraznou územní dichotomii sever-jih. Socioekonomické rozdíly mezi těmito oblastmi se sice snižují, ale pouze velmi malým tempem, a tak lze stále mluvit o severních státech Ganžské nížiny, jako o státech chudých (především státy Bihár, Uttarpraděš, Madhjapraděš, Džhárkhánd a Meghálaj). V těchto státech lze za rok 2019-21 také naleznout vůbec největší procento vícerozměrné chudé populace. U státu Bihár byly skutečně shledány nejhorší hodnoty v indikátorech podmiňující chudobu za rok 2021, zejména u gramotnosti žen, indexu lidského rozvoje a též v indexu bohatství. V tomto státě lze shledat vůbec největší procento lidí žijící ve vícerozměrné chudobě.

2) Nejvyšší úmrtnost dětí do 5 let v roce 2021 můžeme pozorovat hlavně u matek, které mají pouze základní vzdělání a žijí na venkově?

Nejvyšší úmrtnost dětí do 5 let v roce 2021 byla shledána u matek, které nemají ani základní vzdělání a žijí na venkově. Míra účinku vzdělání na dětskou mortalitu se však v průběhu času změnila a v posledních letech nebyly zaznamenány výraznější rozdíly v dětské mortalitě matek, které nemají žádné či pouze základní vzdělání.

3) Lze očekávat zlepšení ve všech dvanácti indikátorech indexu multidimenzionální chudoby v období mezi roky 2015-16 a 2019-21?

Indie snížila deprivace ve všech dvanácti indikátorech multidimenzionální chudoby v období mezi roky 2015-16 a 2019-21. Jednotlivé deprivace se však u některých indikátorů snižují velmi malým tempem. Největší procento deprivované populace v roce 2019-21 bylo shledáno v indikátorech životní úrovně (zlepšení hygieny, bydlení a palivo na vaření) a také v indikátorech zdraví (výživa a mateřské zdraví).

4) Existuje korelace mezi gramotností žen a indexem lidského rozvoje v jednotlivých státech a unijních teritoriích mezi roky 2011 a 2021?

Vazby mezi těmito veličinami skutečně existují. V roce 2011 činil korelační koeficient 0,72 a o dekádu později dokonce 0,81. Lze tedy konstatovat, že po jedné dekádě ještě více záleží na zlepšování ženské gramotnosti a ukazatelů životní úrovně.

Při shrnutí limitů vypracování této bakalářské práce je důležité zdůraznit omezení spojené s metodologií, a hlavně s dostupnými daty. Tato práce se mohla opírat převážně o veřejně dostupná data a statistiky v jednotlivých reportech vydanými jednotlivými ministerstvy. Jak už to v rozvojových zemích bývá, tyto data nemusí být všechna zcela relevantní, hlavně díky faktu, že většina z nich je stále postavená na dotazníkovém šetření obyvatel. Další významný limitující faktor byl shledán ve stálé absenci sčítání lidu v Indii, kdy toto sčítání lidu mělo být dokončeno již v roce 2021, stále však nejsou data k dispozici. Reporty sice vykrývají většinu požadovaných dat, ale například přesná data o počtu obyvatel (bylo pracováno pouze s odhadem) či data o příjmové chudobě vždy vychází v příslušném censu. Data o příjmové chudobě tudíž v práci chybí, jelikož by nebylo možné provést komparaci jednotlivých indických států a teritorií mezi rokem 2011 a 2021. Poslední významné omezení bylo shledáno vzhledem ke komplexnosti tématu. Chudoba a socioekonomické disparity jsou extrémně komplexní a multidimenzionální jevy a aby došlo k pochopení již tak složitého a komplexního jevu, práce musela stručně charakterizovat i další faktory úzce související se zmiňovanými disparitami. Nestačilo tedy pracovat pouze s tématem chudoby a socioekonomických disparit, bylo přímo žádoucí charakterizovat například základní demografické ukazatele či popsat události vedoucí k liberalizaci ekonomiky, která vedla k prohloubení ekonomických rozdílů mezi jednotlivými regiony.

Tím se tato kapitola dostává do posledního bodu. Vzhledem ke komplexnosti tématu je zcela možné, že práce nedokázala pokrýt všechny relevantní aspekty tématu nebo zkoumat všechny možné vlivy na socioekonomické disparity. Budoucí práce by mohly prozkoumat chudobu a nerovnosti mezi konkrétnějšími skupinami, jako jsou ženy, děti nebo různé etnické skupiny. Tato práce ukazuje významný výzkumný potenciál v hloubkovém zkoumání regionálních disparit. Jako další výzva pro budoucí práce se jeví provést podrobnější analýzy na úrovni jednotlivých distriktů v Indii. Jak bylo již zmíněno v limitech této práce, bude přinejmenším zajímavé sledovat, jaké statistiky a data vzejdou z nejnovějšího sčítání lidu v Indii, tudíž další možné téma je zkoumání disparit z hlediska dat z nejnovějšího censu a zahrnutím příjmové chudoby do indikátorů podmaňující chudobu. Jako poslední téma, které nedostalo výraznější prostor pro zkoumání v této práci, je politika svazových teritorií, konkrétněji nejnovějších teritorií Džammú a Kašmír a Ladákh. Z dat je poměrně jasné, že za jednu dekádu se tyto teritoria v jednotlivých ukazatelích životní úrovně zásadně zlepšily. Co stojí za takovým vzestupem těchto himalájských států, to může být další zajímavý objekt budoucího výzkumu.

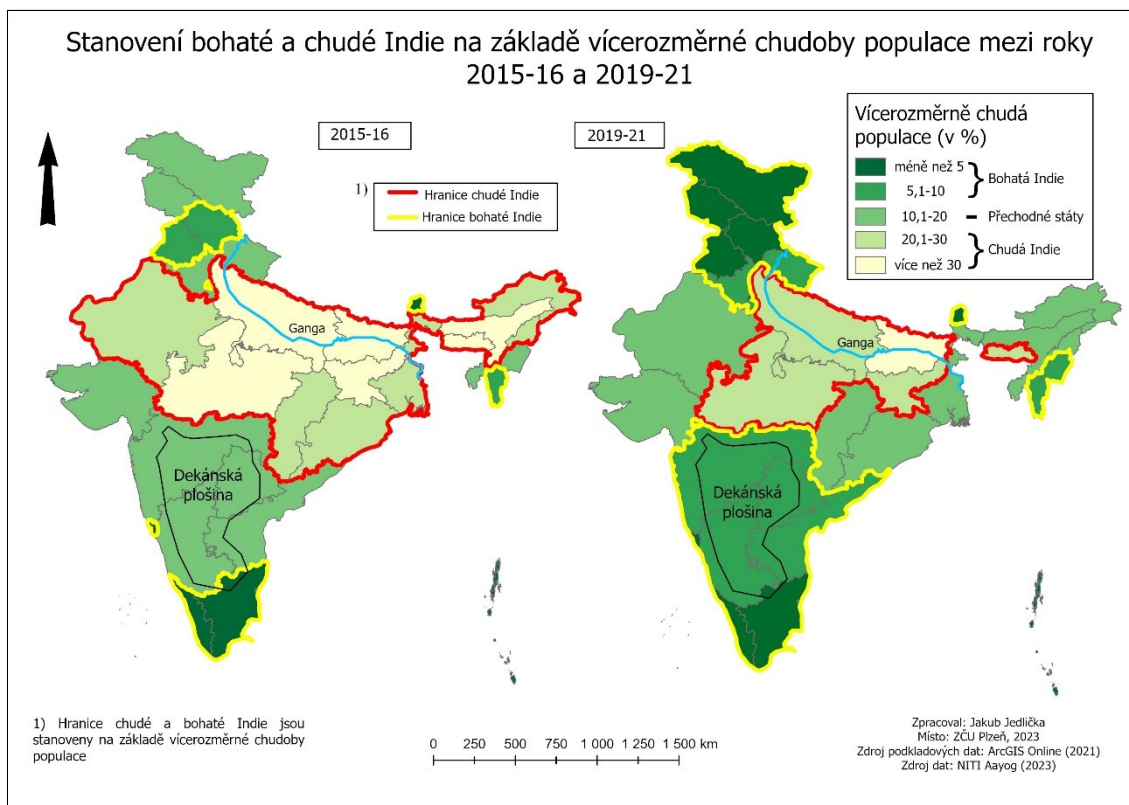
Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala především rozboru chudoby a socioekonomických disparit v Indii v období mezi roky 2011 a 2021. Hlavním cílem bylo analyzovat, komparovat a vizualizovat jednotlivé indikátory podmiňující chudobu, demografii a hospodářství. K naplnění tohoto cíle sloužily hlavně vyčleněné hlavní pilíře této práce, v nichž jednotlivé indikátory figurují. Dílčí cíl práce spočíval v zahrnutí multidimenzionálního indexu chudoby, tento index byl v práci stručně analyzován a mezi roky 2015-16 a 2019-21 také komparován a graficky vizualizován.

Analýza odhalila, že chudoba v Indii je hluboce zakořeněná již od vzniku novodobé Indie a rozdíly v socioekonomických disparitách se prohloubily zejména po ekonomické liberalizaci v roce 1991, kdy byly znevýhodněny hlavně státy orientující se zejména na sektor zemědělství. Tyto disparity ještě více prohloubily přímé zahraniční investice, které směřovaly hlavně do jižních států, které byly již před zmiňovanou liberalizací relativně vyspělejší a bohatší, disponující základní infrastrukturou. Komparace výsledných hodnot mezi jednou dekádou ukázala pokrok téměř pro všechny státy a svazová teritoria v jednotlivých indikátorech chudoby či demografie. Hlavní problém tkví v tom, že chudé severní státy tyto disparity odstraňují, ale pouze velmi malým tempem, na rozdíl od států Dekánské plošiny, kde i po jedné dekádě pravidelně vystupují státy s nejlepšími hodnotami indikátorů životní úrovně v čele s Kéralou.

Multidimenzionální index chudoby ukazující vývoj vícerozměrné chudoby populace mezi rokem 2015-16 a 2019-21 zase ukázal, že v Indii stále zůstávají významné výzvy v podobě nedostatečného přístupu k základním službám a nevyrovnaných životních podmínek, i když se deprivace ve všech dvanácti indikátorech tohoto indexu snížily. Právě díky vícerozměrné chudobě populace byla práce schopna vytvořit závěrečný obrázek 22 ukazující změnu hranic chudé a bohaté Indie mezi roky 2015-16 a 2019-21. Vývoj ukázal, že se všechny státy „kopírující“ polohu Dekánské plošiny dostaly do škály tzv. „bohaté Indie“ společně se státy geografického severu, tzv. himalájské státy. Naopak státy jako Bihár a Uttarpradéš, které se dají definovat jako státy reprezentující Ganžskou nížinu (tedy vůbec nejlidnatější v celé Indii) stále zůstávají ve škále nazývané se jako „chudá Indie“. Stále tedy platí fakt, že existují velké socioekonomické disparity mezi státy Dekánské plošiny a státy Ganžské nížiny.

Obr. 22:

Z výsledků této práce vyplývá, že účinné řešení chudoby vyžaduje komplexní přístup, který se neomezí jen na ekonomické aspekty, ale vyžaduje hlavně zahrnutí programů na zlepšení životní úrovně. Je nezbytné, aby byla budoucí politická opatření více zaměřena na zlepšování vzdělávání, konkrétněji by se zde měla projevit snaha nabídnout více příležitostí středního či vyššího vzdělávání pro dívky na venkově a tím tak ještě více utlumit dětskou mortalitu, fertilitu a zvýšit celkovou gramotnost dívek, která je i v současné době v některých chudých severních státech na velmi malé úrovni. Tyto politiky by se měly implementovat hlavně v severních státech Ganžské nížiny, které disponují vůbec nejhoršími statistikami indikátorů životní úrovně. To ztěžuje také jejich lidnatost, kdy tyto státy patří vůbec k nejlidnatějším státům celé Indie, a tudíž implementace takovýchto politik je zde poměrně náročnější než v bohatších státech Dekánské plošiny s výrazně méně obyvateli. Úplným závěrem lze tedy říci, že státy Ganžské nížiny čelí i v současné době celé řadě problémů. Tyto problémy zahrnují celkovou nižší úroveň vzdělání, nižší úroveň zdravotní péče, musí se také potýkat se strukturálními problémy ekonomiky, jako velmi nízký podíl zemědělství na HDP a současně vysoká zaměstnanost v tomto sektoru. Výše uvedené skutečnosti přispívají k udržování chudoby a zpomalují celkový socioekonomický pokrok.

Seznam použitých zdrojů

- Alkire, S., Roche, J., M., & Seth, S. (2013). *Identifying the „Bottom Billion“ beyond National Averages*. Oxford: Oxford Poverty & Human Development Initiative. <https://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/Identifying-the-Bottom-Billion-Beyond-National-Averages.pdf>
- Anděl, J., Bičík, I., & Bláha, J.D. (2019). *Makroregiony světa. Nová regionální geografie*. Karolinum.
- Asijská rozvojová banka (2011). *Understanding Poverty in India*. Metro Manila. <https://www.adb.org/publications/understanding-poverty-india>
- Corbridge, S., Harris, J., & Jeffrey, C. (2013). *India Today. Economy, Politics and Society*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Corbridge, S. (1993). *Colonialism, post-colonialism and the political geography of the third world. Political geography of the twentieth century. A global analysis*. London: Belhaven.
- Daněk, P., Čajka, A., Chvátal, F., Voda, P., Zahradková, L., & Zrůstová, P. (2014). *Indie: společnost a hospodářství v transformaci. Kapitoly z humánní geografie*. Masarykova univerzita Brno 2014. <https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/867>
- Daumal, M. (2013). The Impact of Trade Openness on Regional Inequality: The Cases of India and Brazil. *The International Trade Journal, Volume 27*, 243-280. <https://doi.org/10.1080/08853908.2013.796839>
- Dušková, L., Harmáček, J., Krylová, P., Opršal, Z., Syrovátka, M., Šafaříková, S. a kolektiv (2011). *Encyklopedie rozvojových studií*. Univerzita Palackého v Olomouci 2011.
- Dréze, J., & Sen, A. (2013). *An Uncertain Glory. India and Its Contradictions*. London: Penguin Books.
- Enerdata (2024). *Coal and lignite production*. Dostupné 15.3. 2024 z <https://yearbook.enerdata.net/coal-lignite/coal-production-data.html>
- Faostat (2024). *Data. Crops and livestock products*. Dostupné 10.3. 2024 z <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>
- Financial Express (2020). *Finance commission lists out three main reasons for India's low agri exports despite high farm production*. Dostupné 15.3. 2024 z <https://www.financialexpress.com/policy/economy-finance-commission-lists-out-three-main-reasons-for-indias-low-agri-exports-despite-high-farm-production-2005744/>
- Global Data (2023). *Inflation Rate in India (2010-2021, %)*. Dostupné 31.10. 2023 z <https://www.globaldata.com/data-insights/macroeconomic/inflation-rate-in-india/>
- Global Data Lab (2023a). *Subnational HDI*. Dostupné 11.11. 2023 z <https://globaldatalab.org/shdi/table/shdi/IND/?levels=1+4&interpolation=0&extrapolation=0>
- Global Data Lab (2023b). *Mean International Wealth Index*. Dostupné 21.12. 2023 z <https://globaldatalab.org/areadata/table/iwi/>

- Global Voices (2023). *India's burning challenge of youth unemployment*. Dostupné 31.10. 2023 z <https://globalvoices.org/2023/02/13/indias-burning-challenge-of-youth-unemployment/>
- Haq, E. (2019). Cultural Construction of Poverty in India. *Indian Anthropologist*, 49(2), 23–40. <https://www.jstor.org/stable/26954857>
- Hendl, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál, 2004.
- Chan, S., & Ravallion, M. (2012). More Relatively Poor People in Less Absolutely-Poor World. *Income and Wealth. Volume 59*, 1-28. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.2012.00520.x>
- India Brand Equity Foundation (2024). *Foreign Direct Investments (FDI)*. Dostupné 1.3. 2024 z <https://www.ibef.org/economy/foreign-direct-investment>
- India Today (2019). *What is the difference between a state and a union territory?* Dostupné 25.2. 2024 z <https://www.indiatoday.in/education-today/gk-current-affairs/story/what-is-the-difference-between-a-state-and-an-union-territory-1577445-2019-08-05>
- IndMoney (2022). *India GDP Growth Rate: Breaking Down the Numbers*. Dostupné 31.10.2023 z <https://www.indmoney.com/articles/economy/india-gdp-growth-rate-breaking-down-the-numbers>
- Ministry of Coal (2024). *Import and Export*. Dostupné 15.3. 2024 z <https://coal.gov.in/en/major-statistics/import-and-export>
- Ministry of Commerce and Industry (2023). *Export Import Data Bank*. Dostupné 24.1. 2024 z <https://tradestat.commerce.gov.in/eidb/default.asp#>
- Ministry of Education (2021). *Report on Unified District Information System for Education*. https://www.education.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/statistics-new/UDISE%2B2020_21_Booklet.pdf
- Ministry of Finance (2022). *Economic Survey 2021-22*. New Delhi. <https://www.indiabudget.gov.in/economicsurvey/>
- Ministry of Health and Family Welfare (2022). *National Family Health Survey (NFHS-V), 2019-21*. Mumbai. <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR375/FR375.pdf>
- Ministry of Health and Family Welfare (2017). *National Family Health Survey (NFHS-IV), 2015-16*. Mumbai. <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/fr339/fr339.pdf>
- Ministry of Health and Family Welfare (2020). *Report of the technical group on population projections*. New Delhi. https://main.mohfw.gov.in/sites/default/files/Population%20Projection%20Report%20011-2036%20-%20upload_compressed_0.pdf
- Ministry of Home Affairs (2011). *Sample Registration System Statistical Report 2011*. New Delhi. <https://censusindia.gov.in/nada/index.php/catalog/34790>
- Ministry of Home Affairs (2021). *Sample Registration System Statistical Report 2021*. New Delhi. <https://censusindia.gov.in/nada/index.php/catalog/44376>
- Ministry of Steel (2022). *Development of Indian steel sector since 2010-11*. Dostupné 15.3. 2024 z <https://steel.gov.in/en/development-indian-steel-sector-1991>

- MoSPI (2016). *Chapter 3 – Literacy and Education*. New Delhi.
https://www.mospi.gov.in/sites/default/files/reports_and_publication/statistical_publication/social_statistics/Chapter_3.pdf
- MoSPI (2023). *Stetewise inflation rates (%) for Sept 2023 (based on CPI)*. Dostupné 31.10. 2023 z <https://www.mospi.gov.in/dataviz>
- Moradhvaj, & Samir, K. C. (2023). Different impact of maternal education on under-five mortality in rural and urban India. *Health & Place, Volume 80*, 1-15.
<https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2023.102987>
- National Commission on Population (2011). *Population Projections for India and States 2011-2036*. New Delhi.
https://main.mohfw.gov.in/sites/default/files/Population%20Projection%20Report%202011-2036%20-%20upload_compressed_0.pdf
- National Portal of India (2024a). *India at a Glance*. Dostupné 25.2. 2024 z <https://www.india.gov.in/india-glance/profile>
- National Portal of India (2024b). *States and Union Territories*. Dostupné 25.2. 2024 z <https://knowindia.india.gov.in/states-uts/>
- Nayyar, D. (2017). Economic Liberalisation in India: Then and Now. *Economic and Political Weekly, Vol. 52, No. 2*, 41-48. <http://www.jstor.org/stable/44166888>
- NITI Aayog (2023). *India. National Multidimensional Poverty Index. A progress review 2023*. New Delhi. <https://www.niti.gov.in/sites/default/files/2023-08/India-National-Multidimensional-Poverty-Index-2023.pdf>
- Novotný, J., & Ramachandran, N. (2010). Alternative to jobless growth? All-India context and a case of participatory development scheme from rural Tamil Nadu. *Geografie, 115*, 330-346. [10.37040/geografie2010115030330](https://doi.org/10.37040/geografie2010115030330)
- NUEPA (2013). *Elementary education in India. Progress towards UEE*. New Delhi: National University of Educational Planning and Administration.
- OPHI (2023). *Global Multidimensional Poverty Index*. Dostupné 27.1 2024 z <https://ophi.org.uk/multidimensional-poverty-index/>
- Ordóñez, J.A., Jakob, M., Steckel, J.C., & Ward, H. (2023). India's just energy transition: Political economy challenges across states and regions. *Energy Policy, Volume 179*, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2023.113621>
- Panagariya, A., & Vishal, M. (2013). Poverty by Social, Religious and Economic Groups in India and Its Largest States: 1993-94 to 2011-12. *A Working Paper No. 2113-02, School of International and Public Affairs*. University of Columbia.
<https://doi.org/10.7916/D8QC0C2S>
- Pew Research Center (2023). *Key facts as India surpasses China as the world's most populous country*. Dostupné 6.3. 2024 z <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/02/09/key-facts-as-india-surpasses-china-as-the-worlds-most-populous-country/>
- Raj, M. (2021). INDIA'S RESPONSE TO COVID-19. *Coronavirus Politics: The Comparative Politics and Policy of COVID-19*, 178–195.
<https://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.11927713.12>

- Ravaillon, M. (2010). The Developing Worlds's Bulging (but Vulnerable) Middle Class. *World Development*. Elsevier, Vol. 38(4), 445-454.
<https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2009.11.007>
- Reserve Bank of India (2013). *Publications*. Dostupné 22.12. 2023 z
<https://www.rbi.org.in/Scripts/Publications.aspx?publication=Annual>
- Reuters (2022). *Analysis: India's post-Covid spending boom drives two-speed economy*. Dostupné 31.10. 2023 z <https://www.reuters.com/markets/asia/indias-post-covid-spending-boom-drives-two-speed-economy-2022-12-21/>
- Royce, E. (2015). *Poverty and Inequality*. USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Smits, J., & Steendijk, R. (2015). The International Wealth Index (IWI). *Social Indicators Research*, 122(1), 65–85. <http://www.jstor.org/stable/2472140>
- Sociologický ústav ČR (2021). *Religionistická encyklopedie*. Dostupné 17.2. 2024 z [https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/dalit%C3%A9_\(Hind\)](https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/dalit%C3%A9_(Hind))
- Statista (2024a). *India: Distribution of the workforce across economic sectors from 2011 to 2021*. Dostupné 1.3. 2024 z
<https://www.statista.com/statistics/271320/distribution-of-the-workforce-across-economic-sectors-in-india/>
- Statista (2024b). *Youth unemployment rate from 1999 to 2022*. Dostupné 1.2. 2024 z
<https://www.statista.com/statistics/812106/youth-unemployment-rate-in-india/>
- Statista (2024c). *India: Distribution of gross domestic product (GDP) across economic sectors from 2012 to 2022*. Dostupné 1.3. 2024 z
<https://www.statista.com/statistics/271329/distribution-of-gross-domestic-product-gdp-across-economic-sectors-in-india/>
- Statisticstimes.com (2023). *List of Indian states by population*. Dostupné 6.3. 2024 z
<https://statisticstimes.com/demographics/india/indian-states-population.php>
- The World Bank (2023a). *GDP growth (annual %) - India*. Dostupné 31. 10. 2023 z
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=IN>
- The World Bank (2023b). *GDP per capita, PPP (current international \$) – India*. Dostupné 31.10. 2023 z
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=IN>
- The World Bank (2023c). *Inflation, consumer prices (annual %) – India*. Dostupné 31.10. 2023 z <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=IN>
- The World Bank (2023d). *Population ages 15-64 (% of total population) – India*. Dostupné 12.12. 2023 z
https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.TO.ZS?end=2022&locations=IN&most_recent_year_desc=false&start=1960&view=chart
- The World Bank (2024). *Poverty Overview*. Dostupné 9.4. 2024 z
<https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>
- Trading Economics (2023). *India Inflation Rate*. Dostupné 31.10. 2023 z
<https://tradingeconomics.com/india/inflation-cpi>
- UNCTAD (2022). *General profile: India*. Dostupné 24.1. 2024 z
<https://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/GeneralProfile/en-GB/356/index.html>

UNICEF (2022). *What is the average life expectancy in Europe?* Dostupné 8.3. 2024 z <https://data.unicef.org/how-many/what-is-the-average-life-expectancy-in-europe/>

United Nations Development Programme (2023). *Human Development Index (HDI)*. Dostupné 21.12. 2023 z <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

VisualCapitalist (2023). *Charted: India's FDI Inflows Over the last 20 Years*. Dostupné 1.3. 2024 z <https://www.visualcapitalist.com/indias-fdi-inflows/>

VoxEU (2011). *India's growth in the 2000s: Four facts*. Dostupné 2.3. 2024 z <https://cepr.org/voxeu/columns/indias-growth-2000s-four-facts>

WorldData.info (2024). *Median and average age in global comparison*. Dostupné 2.3. 2024 z <https://www.worlddata.info/average-age.php>

World Health Organization. (2024a). *India*. Dostupné 6.3. 2024 z <https://www.who.int/india>

World Health Organization (2024b). *Sanitation*. Dostupné 14.2. 2024 z <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/sanitation>

Xaxa, V. (2001). Protective Discrimination: Why Scheduled Tribes Lag behind Scheduled Castes. *Economic and Political Weekly*. Vol. 36, 2765-2772. <https://www.jstor.org/stable/4410888>

Seznam tabulek

Tab. 1: Změny hranic státu Indie od roku 1956.....	16
Tab. 2: Produkce, import a export vybraných surovin těžkého průmyslu mezi jednotlivými roky	21
Tab. 3: Úhrnná plodnost ve vybraných státech Indie za roky 2011 a 2021	36
Tab. 4: Jednotlivé indikátory mezinárodního indexu bohatství a jejich váhy	49
Tab. 5: Jednotlivé indikátory indexu vícerozměrné chudoby a jejich deprivace a váha.	53
Tab. 6: Podíl obyvatel vybraných států žijících ve vícerozměrném chápání chudoby za jednotlivé roky a změna procentuálního snížení chudých obyvatel.....	54

Seznam obrázků

Obr. 1: Grafické znázornění hlavních pilířů bakalářské práce včetně jejich cílů	9
Obr. 2: Grafické znázornění postupu metodologie	11
Obr. 3:.....	17
Obr. 4: Zaměstnanost v základních třech sektorech hospodářství mezi roky 2000, 2011 a 2021	19
Obr. 5: Růst přímých zahraničních investic za jednotlivé roky (v miliardách dolarů) ...	23
Obr. 6: Růst HDP v tržních cenách v Indii v letech 2011-2022 (v %).....	25
Obr. 7: HDP na obyvatele v letech 2011-2022 v USD	26
Obr. 8: Vývoj cenové hladiny dle indexu spotřebitelských cen v letech 2011-2022 (v %)	27
Obr. 9: Celková míra nezaměstnanosti a míra nezaměstnanosti mladých lidí (v %) v Indii v letech 2011-2022	29
Obr. 10:.....	32
Obr. 11: Průměrná dětská úmrtnost v Indii za jednotlivé roky podle dosaženého vzdělání matky	34
Obr. 12:.....	35
Obr. 13:.....	38
Obr. 14:.....	44
Obr. 15:.....	46
Obr. 16: Závislost ženské gramotnosti a HDI za rok 2011.....	47
Obr. 17: Závislost ženské gramotnosti a HDI za rok 2021.....	47
Obr. 18:.....	50
Obr. 19: Procento z celkového počtu obyvatel Indie, kteří jsou deprivováni v jednotlivých ukazatelích indexu mezi roky 2015-16 a 2019-21	55
Obr. 20:.....	57
Obr. 21:.....	58

Obr. 22:63

Seznam příloh

Příloha A: Údaje o produkci zemědělských potravin v roce 2011 a 2021

Příloha B: Projekce růstu populace ve státech a svazových teritoriích Indie mezi rokem 2011 a predikčním obdobím 2021-25

Příloha C: Gramotnost v jednotlivých státech a teritoriích Indie mezi roky 2011 a 2021

Příloha D: Státy a svazová teritoria a jejich hodnoty HDI za roky 2011 a 2021

Příloha A: Údaje o produkci zemědělských potravin v roce 2011 a 2021

PLODINA	POŘADÍ NA SVĚTĚ		PRODUKCE V TIS. T		PODÍL NA SVĚTOVÉ PRODUKCI (%)	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021
Rýže	2.	2.	157 900	195 425	21,9	24,8
Pšenice	2.	2.	86 874	109 590	12,4	14,2
Proso a čirok	1.	1.	12 660	13 210	46,5	43,9
Čočka	2.	2.	1 643	1 490	20,6	26,5
Fazole	1.	1.	4 333	6 120	18,8	22,1
Brambory	2.	2.	42 339	54 230	11,3	14,4
Cukrová třtina	2.	2.	342 282	405 399	19,0	21,8
Bavlna	2.	1.	12 466	11 600	25,6	28,0
Čaj	2.	2.	4 763	5 482	24,4	19,4
Káva	7.	9.	302	334	3,6	3,4
Tabák	3.	2.	830	757	11,2	12,8
Banány	1.	1.	29 667	33 032	27,7	26,4

zdroj: Faostat (2024), zpracováno autorem

Poznámka: Údaje o produkci bavlny jsou z roku 2020.

Příloha B: Projekce růstu populace ve státech a svazových teritoriích Indie mezi rokem 2011 a predikčním obdobím 2021-25

Stát/Svazové teritorium	Populace (v tis.)		Růst populace mezi rokem 2011 a predikčním obdobím 2021-25		Podíl obyvatelstva státu na celé Indii 2021-25 (v %)
	2021-25	2011	Absolutně (v tis.)	v %	
Uttarpradéš	235 687	199 812	35 875	17,95	16,98
Bihár	126 756	104 099	22 657	21,76	9,13
Maháráštra	126 385	112 374	14 011	12,47	9,10
Západní Bengálsko	99 084	91 276	7 807	8,55	7,14
Madhjapradéš	86 579	72 627	13 952	19,21	6,24
Rádžastán	81 025	68 548	12 477	6,53	5,54
Tamilnádu	76 860	72 147	4 712	6,53	5,54
Gudžarát	71 507	60 440	11 067	18,31	5,15
Karnátaka	67 692	61 095	6 597	10,80	4,88
Ándhrapradéš	53 156	49 577	3 579	7,22	3,83
Urísa	46 276	41 974	4 302	10,25	3,33
Džarkhánd	39 466	32 989	6 478	19,64	2,84
Telangána	38 090	35 004	3 086	8,82	2,74
Asám	35 713	32 206	4 507	14,44	2,57
Kérala	35 776	33 406	2 370	7,09	2,58
Pandžáb	30 730	27 743	2 987	10,77	2,21
Čhattísgarh	30 180	25 545	4 635	18,14	2,17
Harijána	30 209	25 351	4 858	19,16	2,18
Dillí	21 359	16 788	4 571	27,23	1,54
Džammú a Kašmír	13 603	12 285	1 345	10,97	0,98
Utarrkhánd	11 367	10 086	1 551	15,37	0,84
Himáčalpradéš	7 468	6 865	603	8,79	0,54
Tripura	4 147	3 674	473	12,88	0,30
Mégháláj	3 349	2 967	382	12,88	0,24
Manípur	3 223	2 856	367	12,86	0,16
Arunáčalpradéš	1 562	1 384	178	12,88	0,11
Góa	1 575	1 489	116	7,98	0,11
Puduččéri	1 646	1 248	398	31,90	0,12
Dádra a Nagar Havéli; Daman & Diú	1 263	587	676	115,18	0,09
Čandígárh	1 231	1 055	176	16,63	0,09
Mizorám	1 238	1 097	141	12,83	0,09
Sikkim	689	611	78	12,84	0,05
Andamany a Nikobary	403	381	22	5,89	0,03
Ladákh	300	290	10	3,27	0,02
Lakadivy	69	64	5	7,02	0,00

Zdroj: StatisticTimes (2023), Nation Commission on Population (2011), Ministry of Health and Family Welfare (2022), zpracováno autorem

Poznámka: Státy jsou řazeny podle populace (v tis.) v predikčním období 2021-25.

Příloha C: Gramotnost v jednotlivých státech a teritoriích Indie mezi roky 2011 a 2021

Míra gramotnosti v jednotlivých státech Indie za rok 2011 (v %)				Míra gramotnosti v jednotlivých státech Indie za rok 2019-21 (v %)			
Stát	Celková gramotnost	Z toho		Stát	Celková gramotnost	Z toho	
		Muži	Ženy			Muži	Ženy
Kerala	94,1	96,1	92,1	Kerala	97,3	97,1	97,4
Lakadivy	93,9	95,6	92,1	Lakadivy	96,9	98,6	95,2
Mizorám	91,3	93,3	89,3	Mizorám	95,5	97,0	94,0
Góa	88,7	92,6	84,7	Góa	93,3	94,3	92,2
Tripura	87,1	91,5	82,7	Himáčalpradéš	91,8	92,8	90,7
Andameny a Nikobary	86,4	90,3	82,4	Puduččeri	91,75	93,8	89,7
Puduččeri	86,0	91,3	80,7	Manípur	89,3	93,3	85,3
Dillí	85,9	90,9	80,8	Čandígárh	88,95	90,2	87,7
Čandígárh	85,6	90	81,2	Sikkim	87,9	88,6	87,1
Daman a Diú	85,5	91,5	79,5	Nágsko	87,8	92,2	83,4
Himáčalpradéš	82,7	89,5	75,9	Tamilnádu	87,4	90,7	84,0
Maharáštra	82,2	88,4	75,9	Dillí	87,0	90,2	83,7
Sikkim	81,1	86,6	75,6	Maharáštra	86,3	90,2	82,3
Tamilnádu	80,1	86,8	73,4	Harijána	85,6	91,5	79,7
Nágsko	79,5	82,8	76,1	Mégháláj	85,4	83,2	87,6
Uttarkhand	78,7	87,4	70,0	Uttarkhand	84,6	89,3	79,8
Gudžarát	77,8	85,8	69,7	Andameny a Nikobary	84,35	88,2	80,5
Manípur	77,0	83,6	70,3	Dádra a Nagar Havéli	84,05	92,5	75,6
Západní Bengálsko	76,1	81,7	70,5	Daman a Diú	84,05	92,5	75,6
Pandžáb	75,6	80,4	70,7	Pandžáb	83,1	86,8	79,4
Karnátaka	75,3	82,5	68,1	Džammú a Kašmír	82,25	90,2	74,3
Harijána	75,0	84,1	65,9	Tripura	81,0	83,6	78,3
Dádra a Nagar Havéli	74,8	85,2	64,3	Gudžarát	80,4	87,3	73,4
Mégháláj	74,5	76,0	72,9	Karnátaka	79,3	85,2	73,4
Urísa	72,8	81,6	64,0	Arunáčalpradéš	78,5	85,7	71,3
Ásám	72,1	77,8	66,3	Ásám	78,4	81,6	75,1
Čhattísgarh	70,3	80,3	60,2	Čhattísgarh	77,6	82,6	72,5
Madhjapradéš	69,0	78,7	59,2	Urísa	77,1	84,6	69,5
Uttarpradéš	67,3	77,3	57,2	Rádžastán	76,8	88,9	64,7
Ándhrapradéš	67,0	74,9	59,1	Západní Bengálsko	76,6	80,2	72,9
Arunáčalpradéš	67,0	74,9	59,1	Ándhrapradéš	76,0	85,2	66,7
Džammú a Kašmír	66,6	76,8	56,4	Uttarpradéš	74,1	82,0	66,1
Džhárkhand	66,1	76,8	55,4	Telangána	73,4	82,0	64,8
Rádžastán	65,7	79,2	52,1	Madhjapradéš	73,4	81,3	65,4
Bihár	61,4	71,2	51,5	Džhárkhand	71,5	81,3	61,7
INDIE	77,7	84,38	71,01	Bihár	65,7	76,4	55,0
				INDIE	83,2	88,09	78,22

zdroj: Ministry of Health and Family Welfare (2022), MoSPI (2016), zpracováno autorem

Poznámka: Vztahuje se na ženy a muže, kteří umí přečíst celou větu nebo její část a u žen nebo mužů, kteří ukončili standartní 9. leté vzdělání či vyšší se předpokládá, že jsou gramotní. Státy jsou seřazeny sestupně dle celkové míry gramotnosti.

Příloha D: Státy a svazová teritoria a jejich hodnoty HDI za roky 2011 a 2021

STÁTY A SVAZOVÁ TERITORIA INDIE PODLE HODNOTY HDI ZA ROK 2011		STÁTY A SVAZOVÁ TERITORIA INDIE PODLE HODNOTY HDI ZA ROK 2021	
Stát	Hodnota HDI	Stát	Hodnota HDI
Góa	0,750	Kérala	0,752
Puduččéri	0,738	Góa	0,751
Kérala	0,721	Čandígárh	0,744
Lakadivy	0,712	Dillí	0,730
Dillí	0,711	Puduččéri	0,726
Andameny a Nikobary	0,703	Lakadiv	0,715
Manípur	0,699	Andameny a Nikobary	0,706
Mizorám	0,696	Himáčalpraděš	0,703
Dádra a Nagar Havéli	0,690	Sikkim	0,702
Nágsko	0,683	Džammú a Kašmír	0,699
Daman a Diú	0,672	Ladákh	0,699
Himáčalpraděš	0,670	Pandžáb	0,694
Pandžáb	0,665	Harijána	0,691
Arunáčalpraděš	0,663	Maháráštra	0,688
Tamilnádu	0,656	Mizorám	0,688
Maháráštra	0,652	Tamilnádu	0,686
Džammú a Kašmír	0,651	Manípur	0,678
Čandígárh	0,644	Uttarkhand	0,672
Harijána	0,642	Nágsko	0,670
Sikkim	0,641	Karnátaka	0,667
Mégháláj	0,637	Arunáčalpraděš	0,665
Uttarkhand	0,635	Daman a Diú	0,661
Tripura	0,618	Telangána	0,647
Karnátaka	0,612	Mégháláj	0,643
Gudžarát	0,611	Gudžarát	0,638
Ándhrapraděš	0,589	Rádžastán	0,638
INDIE PRŮMĚR	0,588	INDIE PRŮMĚR	0,633
Západní Bengálsko	0,578	Ándhrapraděš	0,630
Ásám	0,572	Tripura	0,629
Džhárkhand	0,569	Západní Bengálsko	0,624
Čhattísgarh	0,568	Dádra a Nagar Havéli	0,620
Rádžastán	0,555	Čhattísgarh	0,605
Madhjapraděš	0,543	Ásám	0,597
Urísa	0,542	Urísa	0,597
Uttarpraděš	0,538	Madhjapraděš	0,596
Bihár	0,521	Uttarpraděš	0,592
		Džhárkhand	0,589
		Bihár	0,571

Zdroj: Global Data Lab (2023a), zpracováno autorem

Abstrakt

Jedlička, J. (2024). *Chudá a bohatá Indie: mění se hranice socioekonomických disparit v rámci Indie?* [Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: Indie, chudoba, socioekonomické disparity, vícerozměrná chudoba populace, regionální rozdíly, ekonomická liberalizace

Bakalářská práce se zaměřuje na vývoj socioekonomických disparit v Indii a zkoumá, zda a jak se během jedné dekády (2011-2021) tyto disparity změnily. Tento vývoj je práce schopna sledovat díky vyčlenění jednotlivých indikátorů podmaňujících chudobu, demografii či hospodářství. Skrze mapové a tabulkové vizualizace práce umožňuje zobrazit proměny hodnot jednotlivých indikátorů v jednotlivých svazových státech a teritoriích v Indii a podrobně analyzuje výsledky a příčiny těchto změn. Práce také stanovuje hranice „bohaté a chudé“ Indie hlavně díky zahrnutí multidimenzionálního indexu chudoby sledující vývoj vícerozměrné chudoby populace mezi roky 2015-16 a 2019-21.

Abstract

Jedlička, J. (2024). *Poor and rich India: are the boundaries of socio-economic disparities shifting within India?* [Bachelor Thesis, University of West Bohemia].

Key words: India, poverty, socio-economic disparities, multidimensional population poverty, regional disparities, economic liberalization

The bachelor thesis focuses on the evolution of socioeconomic disparities in India and examines whether how these disparities have changed over a decade (2011-2021). The thesis is able to track this evolution by isolating individual indicators that subordinate poverty, demography or the economy. Through map and table visualizations, the thesis is able to show the change in the values of each indicator across the union states and territories in India and analyses in detail the outcomes and causes of these changes. The thesis also establishes the „rich-poor“ India boundary mainly through the inclusion of a multidimensional poverty index tracking the evolution of multidimensional poverty of the population between 2015-16 and 2019-21.